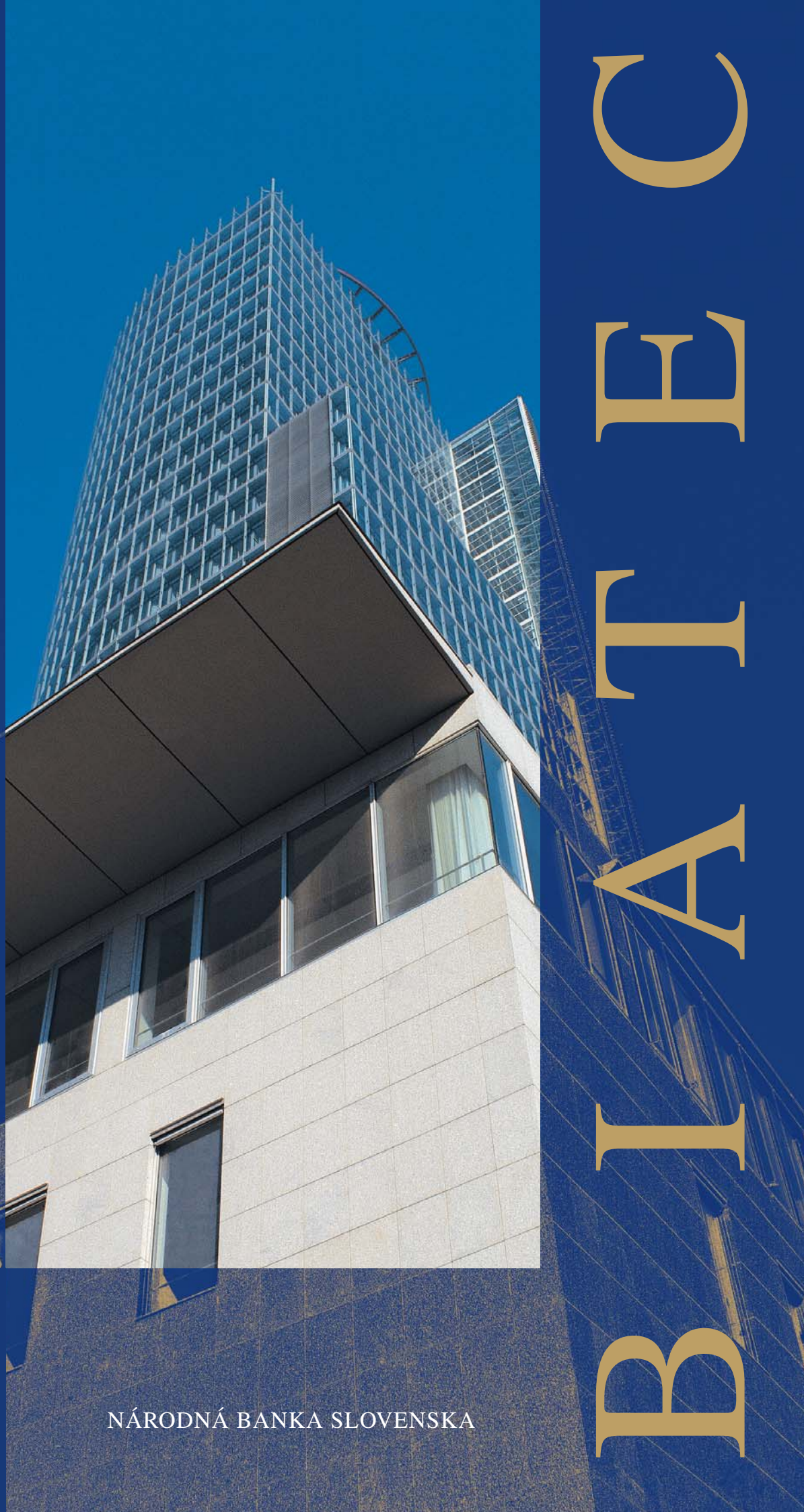

7

September 2013
Ročník 21

ODBORNÝ
BANKOVÝ
ČASOPIS

C E T A I B

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA

Strieborná zberateľská minca Matica slovenská –150. výročie založenia

Pri príležitosti 150. výročia založenia Matice slovenskej, najstaršej doteraz jestvujúcej ustanovizne slovenského národa v oblasti kultúry, osvety a vedy, vydala Národná banka Slovenska v auguste tohto roku striebornú zberateľskú mincu.

Minca realizovaná na základe výtvarného návrhu Karola Lička

V dejinách Slovenska tvorí založenie Matice slovenskej dôležitú kapitolu. Jej vznik bol jedným z vrcholov slovenského národného obrozenia 19. storočia a významne prispel k pozdvihnutiu národného povedomia Slovákov. V júni 1861 sa zišlo v Turčianskom Svätom Martine Slovenské národné zhromaždenie, ktoré prijalo Memorandum národa slovenského. Memorandum patrí k najvýznamnejším dokumentom národno-empanci-pačných snáh Slovákov. Zakotvovalo ich hlavné požiadavky na uplatňovanie národnej identity v štátoprávnej, politickej, kultúrnej a jazykovej oblasti. Jednou z požiadaviek bolo založenie Matice slovenskej. Dočasný prípravný výbor už v roku 1861 vypracoval návrh Stanov Matice slovenskej a zorganizoval celonárodnú finančnú zbierku, ktorá vytvorila predpoklady na začatie jej činnosti. Zakladajúce valné zhromaždenie Matice slovenskej sa konalo 4. augusta 1863 v Turčianskom Svätom Martine, symbolicky v roku osláv tisícročného jubilea príchodu misie Konštantína a Metoda na Veľkú Moravu, na tradíciu ktorých Matica nadväzovala. Za predsedu bol zvolený biskup Štefan Moyzes a za podpredsedu Karol Kuzmány. Doživotným čestným podpredsedom sa stal Ján Francisci. Matica slovenská sa stala hlavným kultúrnym

centrom Slovákov. Vydávala slovenskú literatúru, zaoberala sa bádáním v oblasti vlastivedy, jazykovedy, histórie, národopisu aj prírodných vied. Organizovala finančné zbierky a poskytovala pôžičky. Sídlila v budove, ktorú začali v Turčianskom Svätom Martine stavať v roku 1864 a o rok neskôr slávnostne otvorili. Na jej výstavbe sa zbierkami podieľalo skoro celé Slovensko. Po roku 1845, keď Maticu násilne zatvorili, slúžila budova na rôzne účely. Matica slovenská bola obnovená 1. januára 1919 a usilovala sa nadviazať na svoju predchádzajúcu prácu. V súčasnosti sú jej aktivity zamerané najmä na upevňovanie slovenského vlastenectva a na realizáciu slovakistického výskumu. Podieľa sa tiež na rozvoji miestnej a regionálnej kultúry a stará sa o krajanov žijúcich v zahraničí.

Na výtvarný návrh mince vyhlásila Národná banka Slovenska v auguste 2012 verejnú anonymnú súťaž, do ktorej bol predložený pomerne malý počet výtvarných prác – zúčastnilo sa jej len šesť autorov so šiestimi výtvarnými návrhmi mince. Komisia guvernéra NBS na posudzovanie výtvarných návrhov slovenských eurových mincí ich hodnotila na zasadnutí v októbri 2012. Jej odborným poradcom bol tajomník Matice slovenskej PhDr. Peter Mulík, PhD.

(Pokračovanie na 3. str. obálky)

Strieborná zberateľská minca

Matica slovenská – 150. výročie založenia *(Pokračovanie z 2. str. obálky)*

3. cena Pavol Károly

Komisia dospela k názoru, že žiadny z návrhov nespĺňa kritériá na udelenie prvej ceny. Na realizáciu mince odporučila výtvarný návrh Karola Lička, ktorý získal druhú cenu. Komisia skonštatovala, že autor zobrazil všetky motívy, ktoré boli odporúčené v podmienkach súťaže. Na averze je precízne stvárnená prvá budova Matice slovenskej v Martine, doplnená dobovým zobrazením prvých Stanov Matice slovenskej. Na reverze sú stvárnené portréty prvých vedúcich predstaviteľov Matice slovenskej – predsedu Štefana Moyzesa a podpredsedov Karola Kuzmányho a Jána Francisciho.

Tretia cena bola udelená návrhu Pavla Károlyho. Hlavným motívom averznej strany sú portréty zakladajúcich členov Matice slovenskej v klasických

oválnych medailónoch. Kompozíciu harmonicky dotvárajú dobové ornamenty a vhodne umiestnený štátny znak. Na reverze autor stvárnil prvú budovu Matice slovenskej, ktorá symbolicky vyrastá z jej stanov.

Strieborná zberateľská minca v nominálnej hodnote 10 eur má priemer 34 mm a hmotnosť 18 g. Je vyrazená zo striebra s rýdzosťou 900/1000 v Mincovni Kremnica. Na hrane je uvedený nápis do hĺbky „NAJSTARŠIA KULTÚRNA USTANOVIZENĤ SLOVÁKOV“. Vyrazených bolo 3 150 kusov mincí v bežnom vyhotovení a 5 950 kusov mincí vo vyhotovení proof.

*Ing. Dagmar Flaché
Foto: Ing. Štefan Fröhlich*

Eurokonferencia v Lotyšsku

Dňa 1. januára 2014 sa Lotyšsko stane osemnástym členom eurozóny. Pri tejto príležitosti a zároveň s cieľom zhodnotiť výsledky dosiahnuté v oblasti hospodárskeho riadenia eurozóny a prediskutovať nadchádzajúce úlohy sa dňa 12. septembra 2013 v lotyšskej Rige, v budove Great Guild, konala Eurokonferencia Lotyšsko, ktorú organizovala Latvias Banka spolu s Európskou centrálnou bankou, Európskou komisiou a Ministerstvom financií Lotyšskej republiky. Pri tejto príležitosti prezident ECB Mario Draghi odovzdal eurohviezdu guvernérovi Latvias Banka Ilmārsovi Rimšēvičovi.

Zdroj: Európska centrálna banka.

BIATEC

Odborný bankový časopis
September 2013

Vydavateľ:

Národná banka Slovenska
Imrich Karvaša 1
813 25 Bratislava
IČO: 30844789

Redakčná rada:

doc. Ing. Jozef Makúch, PhD. (predseda)
Mgr. Júlia Čillíková
Ing. Juraj Jánošík
Ing. Renáta Konečná
PhDr. Jana Kováčová
Mgr. Martin Šuster, PhD.

Redakcia:

Ing. Alica Polónyiová
tel.: 02/5787 2153
fax: 02/5787 1128
e-mail: biatec@nbs.sk
alica.polonyiova@nbs.sk

Počet vydaní: 10-krát do roka

Cena výtlačku pre predplatiteľov: 2 €

Ročné predplatné: 20 €

Poštovné hradí predplatiteľ.

Objednávky na predplatné v SR
a do zahraničia, reklamácie, distribúcia:

VERSUS, a. s., Expedičné stredisko,
Pribinova 21, 819 46 Bratislava
tel.: 02/5728 0368, fax: 02/5728 0148
e-mail: expedicia@versusprint.sk

Termín odovzdania rukopisov: 11. 9. 2013

Dátum vydania: 23. 9. 2013

Evidenčné číslo: EV 2817/08

ISSN 1335 – 0900

Grafický návrh: Bedrich Schreiber

Typo & lito: AEPRESS, s.r.o.

Tlač: DOLIS, s.r.o.

Časopis je dostupný v elektronickej
forme na internetovej stránke
Národnej banky Slovenska:
<http://www.nbs.sk>

Niektoré príspevky môžu byť publikované
v inom ako slovenskom jazyku. Anotácie
príspevkov v anglickom jazyku sú uvedené
na poslednej strane časopisu.

Všetky práva sú vyhradené. Akékoľvek
reprodukcie tohto časopisu alebo jeho časti
a iné publikovanie vrátane jeho elektronickej
formy nie sú povolené bez predchádzajúceho
písomného súhlasu vydavateľa.

Jozef Bubák

PLATÓNSKE PREDOBRAZY

Pod záštitou Národnej banky Slovenska, Ministerstva kultúry SR a ArtIntervention, o. z., sa v priestoroch Dvorany Ministerstva kultúry SR na Námestí SNP 33 v Bratislave uskutoční výstava tvorby nedávno zosnulého akademického maliara Jozefa Bubáka, autora výtvarných návrhov slovenských bankoviek. Výstava s názvom Platónske predobrazy bude sprístupnená verejnosti od 21. do 29. septembra 2013 v čase od 10.00 h do 18.00 h.

DOHLAD NAD FINANČNÝM TRHOM

- Druhý pilier bankovej únie a jeho výzvy 2
(Júlia Čillíková, Vladimír Dvořáček, Peter Pénzeš)
Hodnotenie dlhodobých záruk v poisťnom sektore SR – 1. časť 5
(Andrea Gondová, Zuzana Kardošová)

FINANČNÁ INTEGRÁCIA

- SEPA úhrada a inkaso – dnes novinka, zajtra štandard 12
(Miroslava Kotasová)

NÁRODOHOSPODÁRSKE OTÁZKY

- Vybrané aspekty riešenia potreby bývania na Slovensku 16
(Mikuláš Čár)

CURRENCY MARKET

- Minimum Spanning Tree Application in the Currency Market. 21
(Marcel Rešovský, Denis Horváth, Vladimír Gazda,
Marianna Siničáková)

BANKOVÝ SEKTOR

- Bazilejské dohody o kapitáli a kapitálová primeranosť bánk v SR 24
(Miroslav Szpyrc, Daniel Novota)

FINANČNÉ DERIVÁTY

- Finančné deriváty a riadenie verejného dlhu 28
(Martin Novák)

INFORMÁCIE

- Hlasovanie Európskeho parlamentu o vytvorení jednotného
mechanizmu dohľadu 4
Novela zákona o kolektívnom investovaní 11

Druhý pilier bankovej únie a jeho výzvy

Júlia Čillíková, Vladimír Dvořáček, Peter Pénzeš
Národná banka Slovenska

V predchádzajúcich číslach časopisu Biatec sme sa venovali predstaveniu bankovej únie¹ a pomenovali sme niektoré výzvy, ktoré sú spojené s vytváraním jej prvého piliera – jednotného mechanizmu dohľadu.² Cieľom tohto príspevku je zanalyzovať návrh nariadenia na vytvorenie druhého piliera bankovej únie, ktorý Európska komisia zverejnila v júli 2013.³

1 Čillíková, J. Pénzeš, P.: Banková únia a jednotný mechanizmus dohľadu, Biatec č. 8/2012. Dostupné na: http://www.nbs.sk/_img/Documents/_PUBLIK_NBS_FSR/Biatec/Rok2012/8-2012/02_biatec12-8_cillikova-penzeš.pdf

2 Dvořáček, V., Čillíková, J. Pénzeš, P.: K niektorým otvoreným otázkam jednotného mechanizmu dohľadu v EÚ, Biatec č. 1/2013. Dostupné na: http://www.nbs.sk/_img/Documents/_PUBLIK_NBS_FSR/Biatec/Rok2013/04_biatec13-1_dvoracek.pdf

3 Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa stanovujú jednotné pravidlá a jednotný postup riešenia krízových situácií úverových inštitúcií a určitých investičných spoločností v rámci jednotného mechanizmu riešenia krízových situácií a jednotného fondu na riešenie krízových situácií bánk a ktorým sa mení nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1093/2010 / * COM/2013/0520 final – 2013/0253 (COD) *

4 Návrh nariadenia Rady, ktorým sa Európskej centrálnej banke udeľujú osobitné úlohy, pokiaľ ide o politiky týkajúce sa prudenciálneho dohľadu nad úverovými inštitúciami / * COM/2012/0511 final – 2012/0242 (CNS) * / a návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie (EÚ) č. 1093/2010, ktorým sa zriaďuje Európsky orgán dohľadu (Európsky orgán pre bankovníctvo), pokiaľ ide o jeho vzájomné pôsobenie s nariadením Rady (EÚ) č. .../..., ktorým sa Európskej centrálnej banke udeľujú osobitné úlohy, pokiaľ ide o politiky týkajúce sa prudenciálneho dohľadu nad úverovými inštitúciami / * COM/2012/0512 final – 2012/0244 (COD) *

5 Návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady, ktorou sa ustanovuje rámec pre ozdravenie a riešenie krízových situácií úverových inštitúcií a investičných spoločností a ktorou sa menia smernice Rady 77/91/EHS a 82/891/ES, smernice 2001/24/ES, 2002/47/ES, 2004/25/ES, 2005/56/ES, 2007/36/ES a 2011/35/ES a nariadenie (EÚ) č. 1093/2010, COM(2012) 280, 6. 6. 2012.

6 „Smerom k skutočnej hospodárskej a menovej únii“, EUCO 120/12, 26. 6. 2012.

KONTEXT JEDNOTNÉHO MECHANIZMU RIEŠENIA KRÍZOVÝCH SITUÁCIÍ

Európska komisia (Komisia) získala mandát na predloženie návrhov na vytvorenie bankovej únie v polovici roka 2012, keď Európska rada prijala záver, že je potrebné pripraviť legislatívu na zachovanie jednoty a celistvosti jednotného trhu v oblasti finančných služieb. Jej cieľom malo byť prelomenie negatívnej spätnej väzby medzi bankovými systémami a štátmi, ktorá viedla k vzniku a prehĺbovaniu hospodárskej krízy v eurozóne. Banková únia mala pozostávať z troch pilierov – jednotného mechanizmu dohľadu, jednotného mechanizmu riešenia krízových situácií a spoločného systému ochrany vkladov.

Na základe uvedeného mandátu Komisia dňa 12. septembra 2012 zverejnila návrhy nariadení⁴, ktorými sa má v EÚ vytvoriť jednotný mechanizmus dohľadu. Európsky parlament a Rada EÚ dosiahli politickú dohodu, pokiaľ ide o text nariadení, dňa 19. marca 2013 a nariadenia by mali nadobudnúť účinnosť v októbri 2013. Na základe týchto predpisov sa dohľad nad bankami v eurozóne, definovaný v nariadení o jednotnom mechanizme dohľadu ako „významné banky“, presunie po 12 mesiacoch od nadobudnutia účinnosti tohto nariadenia (pravdepodobne október 2013) na Európsku centrálnu banku.

V decembri 2012 predsedovia vlád a prezidenti členských štátov EÚ na rokovaní Európskej rady potvrdili politický záväzok vytvoriť jednotný mechanizmus riešenia krízových situácií ako druhý pilier bankovej únie. V marci 2013 Európska rada stanovila harmonogram krokov na dokončenie bankovej únie:

- prioritne uzatvoriť rokovania k jednotnému mechanizmu dohľadu,
- v lete 2013 uzatvoriť rokovania k tzv. back-stop mechanizmu, v rámci ktorého by Európsky mechanizmus pre stabilitu (EMS, tzv. trvalý euroval) mohol po zriadení jednotného mechanizmu dohľadu priamo rekapitalizovať banky,
- v lete 2013 dokončiť rokovania k smernici o krízovom manažmente⁵, ktorá definuje nástroje riešenia krízových situácií a stanovuje členským štátom povinnosť vytvoriť národné orgány riešenia krízových situácií (ďalej nazývané aj ako „rezolučné orgány“),

- do konca funkčného obdobia súčasného Európskeho parlamentu dosiahnuť dohodu o druhom pilieri bankovej únie.

V správe predsedu Európskej rady Hermana Van Rompuya⁶, ktorá bola v polovici roka 2012 podkladom na odštartovanie projektu bankovej únie, sa spomínal aj tretí pilier bankovej únie, ktorým mal byť jednotný systém ochrany vkladov. Pre slabú podporu niektorých štátov (najmä Nemecka) sa však o tomto pilieri už momentálne príliš nehovorí.

NÁVRH NA VYTVORENIE JEDNOTNÉHO MECHANIZMU RIEŠENIA KRÍZOVÝCH SITUÁCIÍ

Cieľmi druhého piliera bankovej únie je podľa návrhu nariadenia⁷:

- Posilniť vnútorný trh s bankovými službami a súčasne zachovať rovnaké podmienky.
- Zachovať finančnú stabilitu a dôveru v banky, zabezpečiť kontinuitu základných finančných služieb, predísť šíreniu problémov.
- Minimalizovať straty pre spoločnosť ako celok a najmä pre daňovníkov, chrániť vkladateľov a znížiť mieru morálneho hazardu.

Podstatou jednotného mechanizmu riešenia krízových situácií bude centrálné uplatňovanie pravidiel riešenia krízových situácií bánk stanovených v smernici o krízovom manažmente vo vzťahu k bankám z členských štátov zúčastnených na tomto mechanizme. Rovnako ako v prípade jednotného mechanizmu dohľadu, povinne budú zúčastnené štáty eurozóny, dobrovoľne sa môže pridať ktorýkoľvek členský štát EÚ.

Mechanizmus sa bude vzťahovať na banky v krízovej situácii, t. j. na banky, pri ktorých sú splnené tieto predpoklady:

- banka sa reálne alebo s najväčšou pravdepodobnosťou dostane do úpadku,
- jej úpadku nemožno predísť žiadnym opatrením súkromného sektora,
- riešenie krízovej situácie je vo verejnom záujme, pretože banka je systémová v tom zmysle, že jej úpadok by narušil finančnú stabilitu.

Pokiaľ ide o architektúru druhého piliera bankovej únie, kľúčovú rozhodovaciu právomoc bude mať Komisia, poradnú a výkonnú právomoc bude zabezpečovať **Rada pre riešenie krízových situ-**

ácií (ďalej len rada) a financovanie bude zabezpečovať **Jednotný fond na riešenie krízových situácií** (ďalej len fond).

Rada má pozostávať z výkonného riaditeľa, zástupcu výkonného riaditeľa, zástupcov vymenovaných Komisiou a ECB a zo zástupcov národných orgánov pre riešenie krízových situácií. Rada má mať tieto kompetencie:

- zhromažďovať informácie, ktorými disponuje ECB a vnútroštátne orgány pre riešenie krízových situácií, o finančnom zdraví bánk v ich pôsobnosti,
- v spolupráci s domovským orgánom dohľadu a s vnútroštátnymi orgánmi na riešenie krízových situácií vypracúvať a posudzovať plány riešenia krízových situácií, posudzovať, či sú odstránené prekážky na riešenie krízových situácií v bankách,
- rozhodovať o tom, či odporučí Komisii, aby začala riešiť krízovú situáciu banky alebo skupiny,
- po vydaní rozhodnutia Komisie podľa predchádzajúceho bodu spresniť nástroje riešenia krízových situácií, ktoré sa majú uplatniť, a rozhodnúť o prípadnom použití prostriedkov fondu,
- dohliadať na to, ako vnútroštátne orgány pre riešenie krízových situácií implementovali rozhodnutia rady. V prípade potreby bude môcť rada získať informácie priamo od bánk alebo vykonať dohľad na mieste. Ak vnútroštátny orgán pre riešenie krízových situácií neimplementuje rozhodnutie o riešení krízovej situácie podľa dohodnutého programu riešenia tejto situácie, rada bude splnomocnená adresovať priamo príslušnej banke určité rozhodnutia, v ktorých bude požadovať prijatie nevyhnutných opatrení s cieľom implementovať rozhodnutie o riešení krízovej situácie,
- spravovať fond vrátane stanovovania základu na výpočet príspevku do fondu, kontroly platenia príspevkov a ich vymáhania.

Rada by mala mať približne 300 zamestnancov a jej výdavky budú plne financovať banky, na ktoré sa vzťahuje európsky mechanizmus riešenia krízových situácií.

Fond bude zhromažďovať ročné príspevky od bánk so sídlom v štátoch zúčastnených na druhom pilieri bankovej únie. Výška príspevku bude závisieť od rizikového profilu každej banky. Zhromaždené zdroje budú slúžiť na financovanie nástrojov na riešenie krízových situácií (napr. na financovanie zriadenia preklenovacej banky alebo subjektu pre správu aktív), poskytnutie krátkodobého financovania inštitúcii, ktorej krízová situácia sa rieši, alebo poskytnutie záruk potenciálnym kupujúcim problémovej banky.

Podľa návrhu nariadenia bude proces riešenia krízovej situácie pozostávať z nasledujúcich krokov:

- ECB ako orgán dohľadu nad bankami oznámi Komisii, rade, relevantným vnútroštátnym orgánom pre riešenie krízových situácií (národným rezolučným orgánom) a ministerstvám, že banka je v úpadku.

- Ak rada skonštatuje, že existuje systémové riziko a situáciu nie je možné riešiť prostriedkami súkromného sektora, odporučí Komisii iniciovať riešenie krízovej situácie.
- Komisia rozhodne o začatí riešenia krízovej situácie a oznámi rade rámec pre uplatňovanie nástrojov riešenia krízových situácií a pre používanie fondu na podporu príslušných opatrení. Rada prijme prostredníctvom rozhodnutia adresovaného vnútroštátnym orgánom pre riešenie krízových situácií program riešenia krízových situácií, v ktorom sa uvedú nástroje riešenia krízových situácií, príslušné kroky a opatrenia v oblasti financovania a v ktorom dotknuté vnútroštátne orgány pre riešenie krízových situácií dostanú inštrukcie, aby realizovali opatrenia na riešenie krízových situácií.
- Vnútroštátne orgány pre riešenie krízových situácií realizujú opatrenia na riešenie krízovej situácie, o ktorých rozhodla rada, podľa vnútroštátneho práva. Ak vnútroštátne orgány pre riešenie krízových situácií nedodržia rozhodnutia rady, rada má právomoc konať namiesto týchto vnútroštátnych orgánov a adresovať určité rozhodnutia na realizáciu opatrení na riešenie krízových situácií priamo bankám.

VÝZVY VYTVORENIA JEDNOTNÉHO MECHANIZMU RIEŠENIA KRÍZOVÝCH SITUÁCIÍ

Súčasťou systému rozdelenia právomoci a zodpovednosti za finančnú stabilitu by mali byť všetky tri piliere bankovej únie – jednotný mechanizmus dohľadu nad bankami (prvý pilier), jednotný mechanizmus riešenia krízových situácií (druhý pilier) aj jednotný mechanizmus ochrany vkladov (tretí pilier) s Európskym stabilizačným mechanizmom ako back-stop opatrením. K pretrhnutiu negatívnej spätnej väzby medzi bankami a suverénmi, čo bolo definované ako hlavný cieľ bankovej únie, môže dôjsť len pri rešpektovaní princípu zosúladenia právomocí a zodpovednosti na jednej úrovni. Prenesenie právomocí na európsku úroveň by malo byť sprevádzané aj prenesením zodpovednosti. Oddelenie právomocí súvisiacich so záchranou bankového sektora (druhý pilier) od prípadného znášania nákladov na výplatu náhrad za nedostupné vklady (tretí pilier) môže vytvárať problémy medzi štátmi, kde pôsobia cezhranične podnikajúce banky, a brániť efektívnosti riešenia krízových situácií.

Banková únia by teda mala spočívať na všetkých troch spomenutých pilieroch a Európsky stabilizačný mechanizmus by mal nahradiť národné rozpočty v pozícii back-stop mechanizmu na financovanie fondov ochrany vkladov.

Zaznievajú aj názory, ktoré sa obávajú, či článok 114 Zmluvy o fungovaní Európskej únie je dostatočným právnym základom pre návrh nariadenia. Uvedené ustanovenie totiž zveruje Rade EÚ a Európskemu parlamentu právomoc prijímať opatrenia na vytvorenie a fungovanie vnútorného trhu. Jednotný mechanizmus riešenia krízových situácií sa však vytvára len pre členov jednotného mecha-

7 Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa stanovujú jednotné pravidlá a jednotný postup riešenia krízových situácií úverových inštitúcií a určitých investičných spoločností v rámci jednotného mechanizmu riešenia krízových situácií a jednotného fondu na riešenie krízových situácií bánk a ktorým sa mení nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1093/2010 /* COM/2013/0520 final – 2013/0253 (COD) */

nizmu dohľadu, prispieva teda skôr k fragmentácii vnútorného trhu EÚ.

V zmysle čl. 16 ods. 6 návrhu nariadenia Komisia rozhodne o tom, či aplikovať alebo neaplikovať mechanizmus riešenia krízových situácií, ako aj o rámci pre uplatňovanie jednotlivých typov nástrojov. Toto rozhodnutie je v aktuálnom návrhu nariadenia ponechané na Komisiu napriek tomu, že môže mať významné dôsledky pre stabilitu bankového sektora v danom členskom štáte, ako aj negatívny dopad na fiškálnu situáciu a na garančnú schému ochrany vkladov, ktorá stále zostáva na národnej úrovni. Komisia je inštitúcia, ktorá nie je priamo volená občanmi členských štátov EÚ a zakladajúce zmluvy EÚ jej nezverujú právomoc prijímať rozhodnutia, ktoré môžu mať potenciálne fiškálne dosahy. Napriek tomu, že cieľom je vytvoriť jednotný európsky mechanizmus, z uvedených dôvodov je podľa nášho názoru nevyhnutné viac zapojiť do rozhodovacieho procesu orgány na riešenie krízových situácií v dotknutom členskom štáte. Vzhľadom na to je potrebné uvažovať o posilnení úlohy rady, v ktorej sú zastúpené národné rezolučné orgány.

Podľa návrhu nariadenia má rada rozhodovať o opatreniach voči jednotlivým bankám alebo bankovým skupinám na svojom výkonnom zasadnutí (*executive formation*), ktoré pozostáva zo štyroch stálych členov (výkonný riaditeľ rady, jeho zástupca, zástupca Komisie a ECB, každý disponuje jedným hlasom), zástupcu domovského orgánu pre riešenie krízových situácií (jeden hlas) a zástupcov hostiteľských orgánov pre riešenie

krízových situácií (všetci spolu disponujú jedným hlasom). Keďže rozhodnutia sa prijímajú jednoduchou väčšinou, zástupcovia členských štátov budú môcť presadiť svoj mandát len s podporou stálych členov. Riešenie krízových situácií ovplyvňuje finančnú stabilitu na národnej úrovni a môže mať vplyv na verejné financie v dotknutých štátoch. Bolo by preto žiaduce posilniť pozíciu zástupcov národných orgánov v rámci výkonného zasadnutia rady a zaviesť spravodlivejšie rozdelenie hlasov medzi domovský orgán a hostiteľské orgány. Inak dôjde k porušeniu princípu zosúladenia právomocí a zodpovednosti na jednej úrovni.

V návrhu nariadenia sa počíta s možnosťou zavedenia mimoriadneho ex post príspevku na doplnenie fondu v prípade jeho vyčerpania. Tento mechanizmus je postavený na princípe solidarity medzi bankami v rôznych členských štátoch. Zároveň však prispieva k zvýšeniu morálneho hazardu. Bolo by preto vhodné v nariadení stanoviť maximálnu sadzbu tohto príspevku.

Rokovania k návrhu nariadenia sa začnú v septembri. Možno predpokladať, že niektoré z vyššie uvedených pripomienok (ako aj ďalšie pripomienky) vznesú aj členské štáty v rámci legislatívneho procesu. Vzhľadom na dôležitosť tohto projektu je nevyhnutné minimalizovať všetky potenciálne riziká spojené s tak citlivou oblasťou, ako je riešenie kríz bankového sektora. Pokiaľ dôjde ku skončeniu legislatívneho procesu do konca roka 2013, druhý pilier bankovej únie by sa mohol začať uplatňovať od januára 2015, spolu so smernicou o krízovom manažmente.

INFORMÁCIE

Hlasovanie Európskeho parlamentu o vytvorení jednotného mechanizmu dohľadu

Dňa 12. septembra 2013 poslanci Európskeho parlamentu dali zelenú vytvoreniu jednotného mechanizmu dohľadu. Európska centrálna uvítala hlasovanie Európskeho parlamentu o legislatíve, ktorá predstavuje základ vytvorenia bankovej únie. V súlade s nariadením Rady, ktorým sa ECB udeľujú osobitné úlohy, pokiaľ ide o politiky týkajúce sa prudenčného dohľadu nad úverovými inštitúciami (ďalej len „nariadenie“), sa prostredníctvom zriadenia jednotného mechanizmu dohľadu nad bankami v eurozóne (a v ďalších členských štátoch EÚ, ktoré sa budú chcieť do mechanizmu zapojiť), vytvorí nový systém bankového dohľadu. Ide o zásadný krok na ceste k obnoveniu dôvery v európsky bankový systém.

Nariadenie nadobudne účinnosť, keď ho schváli Rada EÚ a keď bude zverejnené v Úradnom vestníku EÚ. Následne bude môcť ECB formálne začať všetky hlavné prípravné práce, aby o dvanásť me-

siacov neskôr mohla v plnej miere prevziať svoje úlohy v oblasti dohľadu.

„Dnešný deň predstavuje skutočný krok vpred na ceste k vytvoreniu bankovej únie, ktorá je základným prvkom skutočnej hospodárskej a menovej únie. Vyvineme maximálne úsilie na splnenie všetkých organizačných požiadaviek, s cieľom prevziať zodpovednosť v oblasti dohľadu rok potom, ako tento právny predpis nadobudne účinnosť, a tešíme sa na spoluprácu s vnútroštátnymi orgánmi v záujme obnovenia dôvery v bankový sektor,“ povedal prezident ECB Mario Draghi.

Súbežne s prijatím nariadenia Mario Draghi a predseda Európskeho parlamentu Martin Schulz podpísali vyhlásenie, v ktorom sa obidve inštitúcie zaväzujú formálne uzavrieť medziinštitucionálnu dohodu o praktických aspektoch spolupráce v otázkach týkajúcich sa jednotného mechanizmu dohľadu.

Z tlačovej správy ECB, 12. 9. 2013

Hodnotenie dlhodobých záruk v poistnom sektore¹ SR

1. časť

Andrea Gondová, Zuzana Kardošová
Národná banka Slovenska

Na základe požiadavky Európskej komisie prebiehalo v prvej polovici roka 2013 v členských štátoch Európskej únie testovanie vplyvu navrhovaných zmien v regulácii poistného sektora najmä na produkty s dlhodobou zárukou a tiež na anuitné produkty neživotného poistenia. Dopadová štúdia pozostávala z dvoch častí, z kvantitatívneho výpočtu kapitálovej požiadavky na solventnosť poisťovní a kvalitatívneho dotazníka týkajúceho sa navrhovaných zmien v regulácii. V rámci výpočtu bolo potrebné vypočítať technické rezervy s použitím 13 rôznych scenárov. Výsledky jednotlivých zúčastnených poisťovní boli zaslané národným dohľadacím inštitúciám a po kontrole údajov na národnej úrovni boli spracované závery za celú Európsku úniu v EIOPA. Článok sa zaoberá vyhodnotením údajov zúčastnených poisťovní, licencovaných na Slovensku. Na základe výsledkov zdôvodňuje, prečo nie je potrebné zavádzať v slovenskom poistnom sektore opatrenia navrhované Európskou komisiou. Prvá časť článku sa zaberá analýzou vplyvu scenárov 0 až 3, v ďalšej časti bude opísaný vplyv ostatných scenárov.

Úvod

Smernica Európskeho parlamentu a Rady č. 2009/138/ES o začatí a vykonávaní poistenia a zaistenia – Solventnosť II, ktorej cieľom bolo zaviesť harmonizovaný rizikovo orientovaný režim regulácie a dohľadu v poisťovníctve vo všetkých členských krajinách Európskej únie, bola schválená 25. novembra 2009 a pôvodným termínom transpozície bol 31. október 2012. Ešte pred implementáciou nového režimu regulácie (Solventnosť II) bol v dôsledku finančnej krízy vytvorený Európsky systém orgánov finančného dohľadu. Nariadením Európskeho parlamentu a Rady č. 1094/2010 bol zriadený Európsky orgán pre poisťovníctvo a dôchodkové poistenie zamestnancov (ďalej len „EIOPA“) a následne Európska komisia 19. januára 2011 prijala návrh smernice Omnibus II, na zmenu a doplnenie okrem iného aj smernice Solventnosť II, s cieľom zohľadniť novú architektúru dohľadu nad poistením a najmä zriadenie EIOPA. Do návrhu smernice Omnibus II sa takisto zahrnuli ustanovenia o odložení dátumu na transpozíciu a dátumu uplatňovania smernice Solventnosť II, ako aj zrušenia smernice Solventnosť I.

Po trojstranných rokovaní medzi Európskym parlamentom, Európskou radou a Európskou komisiou o návrhu smernice Omnibus II sa dohodlo, že Solventnosť II by mala zahŕňať aj opatrenia zohľadňujúce problémy spojené s krátkodobou volatilitou trhov cen, tzv. *artificial volatility*², pri produktoch obsahujúcich dlhodobé garancie. Tieto návrhy trialóg predstavil v júli 2012. Vzhľadom na nové návrhy, ktoré bolo potrebné najprv otestovať, sa trojstranné rokovania o návrhu smernice Omnibus II neukončili a z dôvodu zabezpečenia právnej istoty bola prijatá smernica Európskeho parlamentu a Rady č. 2012/23/EÚ, ktorou sa mení a dopĺňa smernica 2009/138/ES (Solventnosť II), tzv. *Quick Fix Directive*. V súčas-

nosti je dátum transpozície stanovený na 30. júna 2013 a dátum účinnosti na 1. januára 2014. Ani tieto dátumy však nepredstavujú konečný termín implementácie Solventnosti II, keďže nariadenia, tzv. Level II regulácia, ktorú vydáva Európska komisia, ešte nie sú finálne. Posunutie termínu je možné prostredníctvom ďalšej, tzv. *Quick Fix Directive II*, alebo schválením smernice Omnibus II, už s realistickými termínmi transpozície.

Rozsah testovania (*terms of reference*, ďalej len „ToR“) navrhovaných opatrení pre dlhodobé garancie (*long-term guarantees*, ďalej len „LTG opatrenia“) bol v rámci trialógu odsúhlasený 14. decembra 2012 a v období od 28. januára 2013 do 31. marca 2013 sa uskutočnila dopadová štúdia pre dlhodobé garancie (*Long-Term Guarantees Assessment*, ďalej len „štúdia LTGA“). Štúdiu LTGA zabezpečovala EIOPA v spolupráci s orgánmi dohľadov jednotlivých členských štátov a pozostávala z dvoch častí – z kvantitatívnych výsledkov testovaných scenárov a z odpovedí na dotazník. Výsledky zozbierané orgánmi dohľadu boli zaslané na vyhodnotenie do EIOPA v apríli 2013. Národná banka Slovenska pred postúpením spracovaných dát do EIOPA vyhodnocovala prijaté informácie, čo spočívalo najmä v kontrole logických súvislostí s následnou konzultáciou identifikovaných nedostatkov a nejasností s príslušnými poisťovňami. Výsledky testovania³ publikovala EIOPA 14. júna 2013 vo svojej správe (ďalej len „správa EIOPA“).

V ToR boli špecifikované ciele testovania, trhový podiel zúčastnených poisťovní a zaistovní, ktorý sa má dosiahnuť, popis LTG opatrení a testovaných scenárov, požadované výsledky testovania, kvalitatívny dotazník, proces a časový harmonogram testu. Bližšie informácie sú uvedené v prvej kapitole správy EIOPA.

- ¹ Long-Term Guarantees Assessment.
- ² V článku sú mnohé názvy uvedené v pôvodnom anglickom znení, keďže Európska komisia ešte nezverejnila ich oficiálne platný preklad.
- ³ Technical Findings on the Long-Term Guarantees Assessment, https://eiopa.europa.eu/fileadmin/tx_dam/files/consultations/QIS/Preparatory_forthcoming_assessments/final/outcome/EIOPA_LTGA_Report_14_June_2013_01.pdf

Testovaných bolo päť LTG opatrení v rámci 12 scenárov a na porovnanie dopadu sa testoval aj základný scenár (nultý scenár) bez týchto opatrení, teda spolu 13 scenárov.

Testovali sa tieto LTG opatrenia:

- úprava bezrizikovej výnosovej krivky o tzv. *counter-cyclical premium* (ďalej len „CCP“) – popis opatrenia je v článku 77a delegovaných aktov podľa návrhu smernice Omnibus II z 9. júla 2012,
- extrapolácia – popis opatrenia je v článku 77b delegovaných aktov podľa návrhu smernice Omnibus II z 9. júla 2012,
- úprava bezrizikovej výnosovej krivky, tzv. *matching adjustment*, pre špecifikovanú skupinu poistných záväzkov v životnom poistení

(štandardná verzia) – popis opatrenia je v článku 77c delegovaných aktov podľa návrhu smernice Omnibus II z 9. júla 2012,

- úprava bezrizikovej výnosovej krivky (*matching adjustment*), pre špecifikovanú skupinu poistných záväzkov nezahrnutých v článku 77c (rozšírená verzia) – popis opatrenia je v článku 77e delegovaných aktov podľa návrhu smernice Omnibus II z 9. júla 2012,
- prechodné opatrenia, tzv. *transitionals* – popis opatrenia je v článku 308b delegovaných aktov podľa návrhu smernice Omnibus II z 9. júla 2012.

Predĺženie ozdravného obdobia opísané v článku 138(4) delegovaných aktov podľa návrhu

Tab. 1 Scenáre testované na slovenskom poistnom trhu

			Scenáre na referenčný rok 2011						
			0	1	2	3	4	5	6
		Počet zaslaných odpovedí	11	11	11	11	1	9	5
I	Upravená bezriziková výnosová krivka (CCP)								
A	Bez CCP	x							
B	CCP – 100 %		x				x	x	x
C	CCP – 50 %			x					
D	CCP – 250 %				x				
II	Extrapolácia								
A	Posledný likvidný bod výnosovej krivky 30 rokov pre euro, konvergencia ku konečnej forwardovej sadzbe (ultimate forward rate) 40 rokov	x							
B	Posledný likvidný bod výnosovej krivky 20 rokov pre euro, konvergencia ku konečnej forwardovej sadzbe (ultimate forward rate) 40 rokov							x	
C	Posledný likvidný bod výnosovej krivky 20 rokov pre euro, konvergencia ku konečnej forwardovej sadzbe (ultimate forward rate) 10 rokov		x	x	x	x			x
III	„Matching adjustment“ – štandardná verzia								
A	Bez úpravy „matching adjustment“	x							
B	Klasická štandardná verzia „matching adjustment“		x	x	x			x	x
C	Alternatívna štandardná verzia úpravy „matching adjustment“						x		
IV	„Matching adjustment“ – rozšírená verzia								
A	Bez úpravy „matching adjustment“	x							
B	Klasická rozšírená verzia I úpravy „matching adjustment“		x	x	x	x	x		
C	Klasická rozšírená verzia II úpravy „matching adjustment“								
D	Alternatívna rozšírená verzia úpravy „matching adjustment“								x
V	Prechodné opatrenia								
A	Žiadne prechodné opatrenia	x	x	x	x	x	x	x	x
B	Prechodné opatrenia aplikované na celé existujúce portfólio								
C	Prechodné opatrenia aplikované na zmluvy v splatenom stave								
VI	Referenčné obdobie								
A	31. december 2011 (YE11)	x	x	x	x	x	x	x	x
B	31. december 2009 (YE09)								
C	31. december 2004 (YE04)								

Zdroj: EIOPA, NBS.

Tab. 2 Podiel zúčastnených poisťovní na technických rezervách v životnom poistení

	Podiel zúčastnených poisťovní		
	Scenáre 0 až 3	Scenár 5	Scenár 6
Technické rezervy v životnom poistení	83,25 %	66,45 %	54,21 %
Technické rezervy v životnom poistení bez unit-linked poistenia	89,12 %	69,10 %	60,42 %
	Počet zúčastnených poisťovní		
	11	9	5

Zdroj: NBS.

smernice Omnibus II z 9. júla 2012 ako opatrenie Piliera II nebolo do štúdie LTGA zahrnuté.

Prezentované výsledky vo vzťahu k štúdii LTGA vychádzajú z údajov poskytnutých zúčastnenými poisťovňami slovenského poistného trhu. V článku sme použili aj informácie publikované v správe EIOPA.

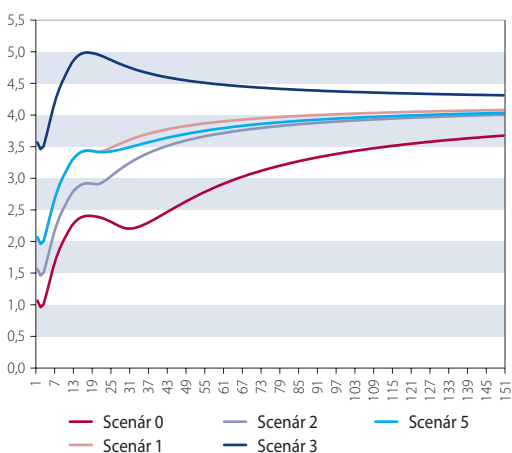
ÚČASŤ

Vzhľadom na rozsah testu a jeho časový harmonogram sa na slovenskom poistnom trhu testovalo sedem scenárov. Keďže údaje pre scenár č. 4 odovzdala len jedna poisťovňa, ďalej sa v texte budeme venovať len scenárom 0 až 3 a scenárom 5 a 6. Poskytnuté údaje neumožňujú vyhodnotiť vplyv všetkých LTG opatrení.

Údaje poskytnuté za jednotlivé scenáre boli vypočítané štandardným vzorcom. Použitie interných modelov bolo umožnené len ako doplnok, čo však zúčastnené poisťovne nevyužili.

Cieľom Národnej banky Slovenska pri štúdii LTGA bolo okrem testovania LTG opatrení aj overenie pripravenosti poisťovní na nové kvantitatívne požiadavky na oceňovanie a výpočet požadovaného kapitálu. Z uvedeného dôvodu boli okrem poisťovní spĺňajúcich kritériá účasti, stanovené trialógom v ToR, požiadané o účasť aj ostatné poisťovne so sídlom v SR. Overovanie dopadu Solventnosti II sa na Slovensku testovalo už v rámci štvrtej a piatej kvantitatívnej štúdie (QIS 4 a QIS 5).

Graf 1 Bezriziková výnosová krivka scenárov 0 až 3 a 5 (v %)

Zdroj: EIOPA.

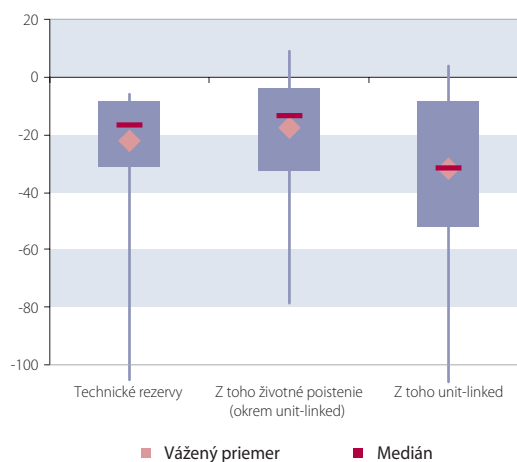
Počet zúčastnených poisťovní v štúdii LTGA a jej percentuálny podiel na technických rezervách klesol oproti QIS 5, najmä v prípade menších životných poisťovní, čo však vzhľadom na rozsah a krátky časový harmonogram testovania nie je prekvapujúce. Na Slovensku sa testovania v rámci štúdie LTGA zúčastnilo 11 poisťovní (zo 17 poisťovní licencovaných v SR), z toho 10 univerzálnych a jedna životná. Všetky zúčastnené poisťovne vyplnili aj kvalitatívny dotazník.

Vyhodnotenie bolo rozdelené na životné poistenie a neživotné poistenie. Národná banka Slovenska zaslala dáta univerzálnych poisťovní na vyhodnotenie len za časť životného poistenia, keďže LTG opatrenia nemajú vplyv, respektíve nemajú významný vplyv na neživotné poistenie na našom poistnom trhu.

FINANČNÁ POZÍCIA POISŤOVNÍ BEZ POUŽITIA LTG OPATRENÍ

Stav bez použitia LTG opatrení bol predmetom testovania v nultom scenári, pričom na zostrojenie bezrizikovej výnosovej krivky sa použila extrapolácia od posledného likvidného bodu v 30. roku so 40-ročnou konvergenciou k stanovenej

Graf 2 Percentuálny pokles technických rezerv vrátane zobrazenia technických rezerv v životnom poistení v nultom scenári oproti účtovným rezervám (v %)

Zdroj: NBS.

Poznámka: V grafe je zobrazené maximum, minimum, prvý a tretí kvartil, vážený priemer a medián hodnôt jednotlivých zúčastnených poisťovní.

konečnej forwardovej sadzbe. Obdobný prístup bol zvolený aj pri zostrojení bezrizikovej výnosovej krivky v QIS 5.

V nultom scenári klesli technické rezervy oproti účtovným technickým rezervám o 22 %. Tak ako aj v QIS 5, dôvodom bolo použitie realistických predpokladov, zmena diskontovania, umožnenie negatívnych rezerv a zrušenie dolnej hranice vo výške odkupných hodnôt. Poistovne, ktoré mali po precenení záporné rezervy, zaznamenali v percentuálnom vyjadrení výraznejší pokles.

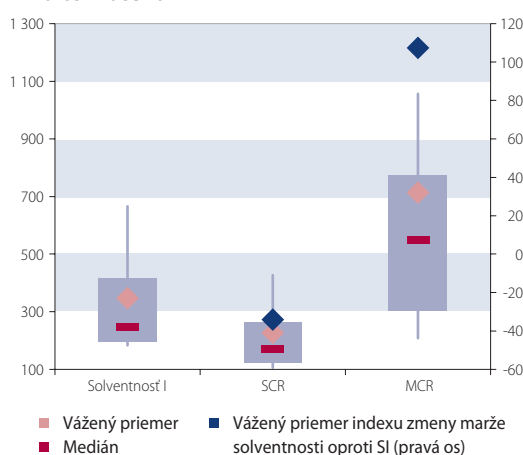
Vážený priemer marže solventnosti pre kapitálovú požiadavku na solventnosť (ďalej len „SCR“) v nultom scenári bol vo výške 227 % a vážený priemer marže solventnosti pre minimálnu kapitálovú požiadavku na solventnosť (ďalej len „MCR“) bol vo výške 714 %. Vážený priemer pre-

bytku vlastných zdrojov vzniknutých krytím SCR bol vo výške 212 mil. € a vážený priemer prebytku vlastných zdrojov vzniknutých krytím MCR bol vo výške 306 mil. €. Grafy 3 a 4 zobrazujú základne ukazovatele marže solventnosti a rozdelenie prebytku vlastných zdrojov v nultom scenári.

Výsledky nultého scenára na slovenskom poistnom trhu na rozdiel od európskych výsledkov nepreukázali potrebu LTG opatrení. Všetky zúčastnené poistovne boli solventné, keďže všetky vypočítané marže solventnosti boli v nultom scenári nad úrovňou 100 %.

Zloženie SCR a zloženie jednotlivých modulov podľa jednotlivých rizík a úprav je znázornené na základe súmáru nultého scenára všetkých zúčastnených v grafoch 5 až 10. Najvýznamnejšími rizikami na slovenskom poistnom trhu boli trhové

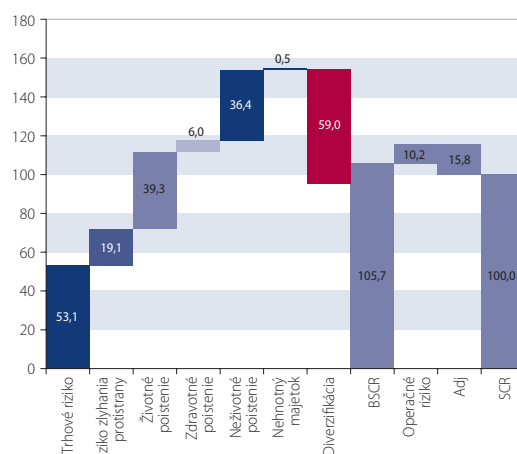
Graf 3 Aktuálna marža solventnosti (Solventnosť I) a marža solventnosti pre SCR a MCR v nultom scenári

Zdroj: NBS.

Poznámka: V grafe je zobrazené maximum, minimum, prvý a tretí kvartil, vážený priemer a medián hodnôt jednotlivých zúčastnených poistovní. SCR – kapitálová požiadavka na solventnosť, MCR – minimálna kapitálová požiadavka na solventnosť.

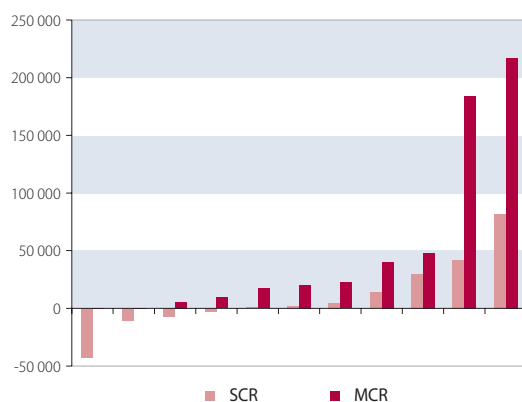
Graf 5 Zloženie SCR v nultom scenári podľa podielu jednotlivých modulov na SCR

Zdroj: NBS.

Poznámka: BSCR – základná kapitálová požiadavka na solventnosť, Adj – úprava zohľadňujúca kapacitu technických rezerv a odložených daní absorbovať straty, SCR – kapitálová požiadavka na solventnosť.

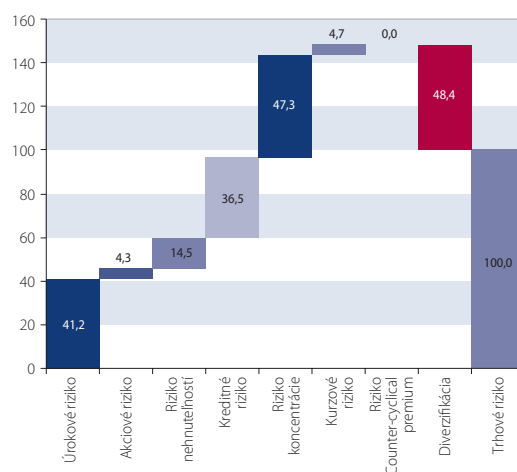
Graf 4 Rozdelenie zmeny prebytku vlastných zdrojov pri krytí kapitálových požiadaviek v nultom scenári jednotlivých poistovní (v tis. EUR)

Zdroj: NBS.

Poznámka: SCR – kapitálová požiadavka na solventnosť, MCR – minimálna kapitálová požiadavka na solventnosť.

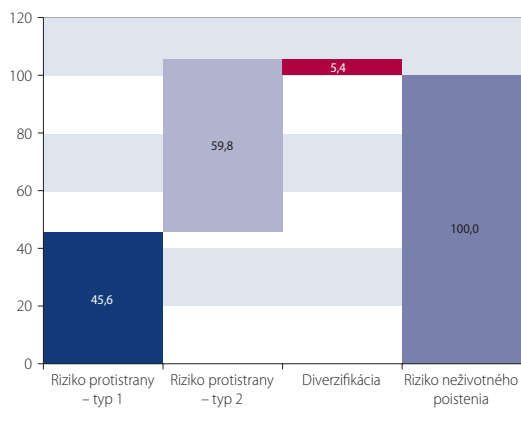
Graf 6 Zloženie modulu trhového rizika v nultom scenári podľa jednotlivých podmodulov

Zdroj: NBS.

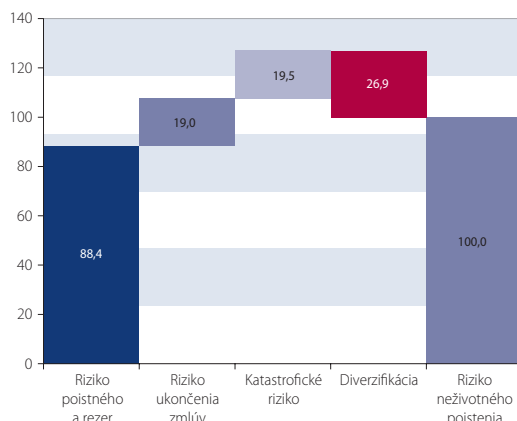

Graf 7 Zloženie modulu rizika zlyhania protistrany v nultom scenári

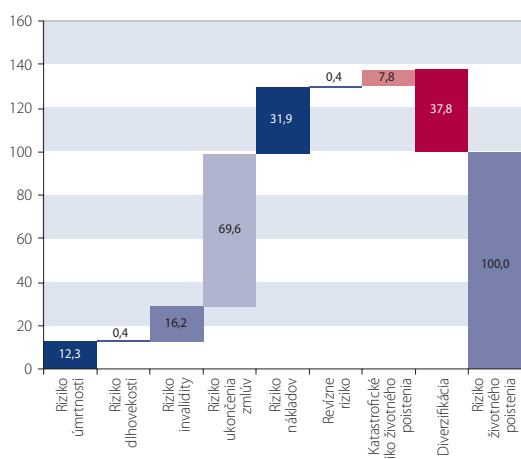
Zdroj: NBS.

Graf 10 Zloženie modulu upisovacieho rizika neživotného poistenia v nultom scenári

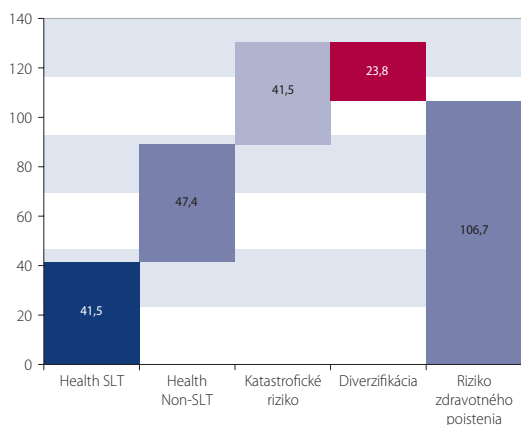
Zdroj: NBS.

Graf 8 Zloženie modulu upisovacieho rizika životného poistenia v nultom scenári

Zdroj: NBS.

Graf 9 Zloženie modulu upisovacieho rizika zdravotného poistenia v nultom scenári

Zdroj: NBS.

Poznámka: Health SLT – podmodul pre upisovacie riziko zdravotného poistenia podobného životnému poisteniu, Health Non-SLT – podmodul pre upisovacie riziko zdravotného poistenia podobného neživotnému poisteniu.

riziko, upisovacie riziko životného poistenia a upisovacie riziko neživotného poistenia.

BEZRIZIKOVÁ VÝNOSOVÁ KRIVKA UPRAVENÁ O CCP

Úprava bezrizikovej výnosovej krivky bola navrhnutá s cieľom redukovať vplyv krátkodobej volatility položiek v súvahe počas nepriaznivých situácií na finančných trhoch. Úprava o CCP chcela zabrániť tomu, aby poisťovne v časoch stresových situácií na finančných trhoch neboli nútené predávať nevýnosné aktíva. Detailný popis úpravy o CCP je uvedený v ToR a taktiež v prílohe správy EIOPA.

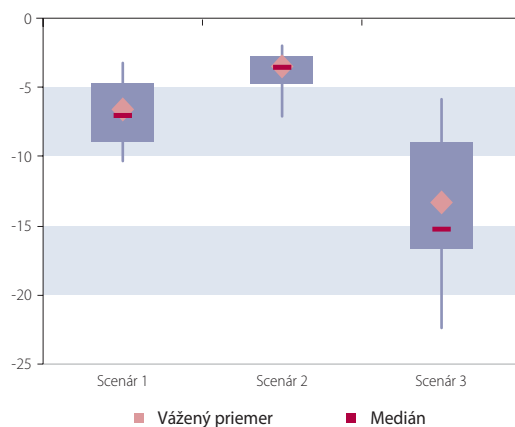
Predmetom testovania boli tri úpravy bezrizikovej výnosovej krivky o CCP, a to 100 % aplikácia CCP (scenár 1), 50 % aplikácia CCP (scenár 2) a 250 % aplikácia CCP (scenár 3).

Tak ako sa dalo očakávať, aplikovaním úprav bezrizikovej výnosovej krivky, používanej pri výpočte najlepšieho odhadu technických rezerv, o CCP, klesli v scenári 1 až 3 technické rezervy oproti účtovným technickým rezervám. Pri aplikovaní 100 % CCP to bol v priemere pokles o 27 %, pri 50 % CCP o 25 % a pri použití 250 % CCP technické rezervy poklesli o 32 % v porovnaní s účtovnými rezervami. Pri porovnaní technických rezerv bez použitia úprav o CCP (scenár 0) a s ich použitím boli technické rezervy nižšie v priemere o 6 % (scenár 1), o 3 % (scenár 2) a o 13 % (scenár 3). Táto skutočnosť sa síce na prvý pohľad nejaví ako dramatický prepad, ale až šiestim zúčastneným poisťovniam poklesli technické rezervy počítané s 250 % CCP o viac ako 15 %, a to už sa dá z hľadiska obozretnosti považovať za významný rozdiel.

Analogický vplyv mali úpravy o CCP testované v scenároch 1 až 3 aj na maržu solventnosti. Vplyvom poklesu technických rezerv a následne aj kapitálovej požiadavky marža solventnosti vo všetkých poisťovniach vzrástla. Rozdelenie nárastu marže solventnosti vypočítanej s aplikovaním CCP oproti nultému scenáru, t. j. bez aplikovania CCP, bolo v rozsahu od veľmi malej zmeny o 1 % až po nárast 90 %.

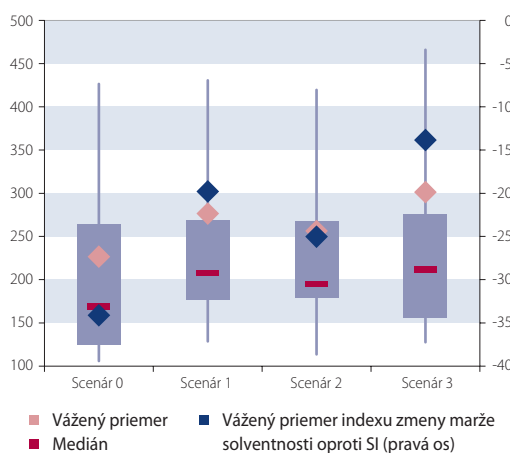
Graf 11 Percentuálny pokles technických rezerv v scenári 1 až 3 oproti technickým rezervám v scenári 0

Zdroj: NBS.

Poznámka: V grafe je zobrazené maximum, minimum, prvý a tretí kvartil, vážený priemer a medián hodnôt jednotlivých zúčastnených poisťovní.

Graf 12 Porovnanie marže solventnosti pre SCR v scenári 0 až 3 a vážený priemer indexu zmeny marže solventnosti oproti Solventnosti I

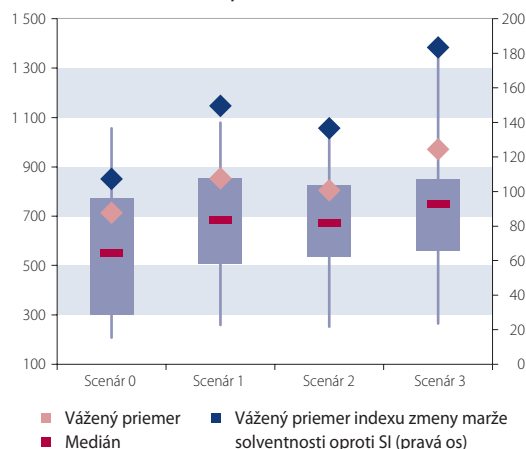
Zdroj: NBS.

Poznámka: V grafe je zobrazené maximum, minimum, prvý a tretí kvartil, vážený priemer a medián hodnôt jednotlivých zúčastnených poisťovní. SCR – kapitálová požiadavka na solventnosť.

Zmena skladby SCR sa vplyvom posunu výnosovej krivky a doplneného podmodulu pre CCP prejavila najmä na trhovom riziku, čo bolo čiastočne kompenzované diverzifikáciou.

Je otáznosť, či úprava bezrizikovej výnosovej krivky o CCP na výpočet najlepšieho odhadu technických rezerv je vhodný nástroj, keďže je navrhnutý len ako krátkodobý. Jeho použitie sa povolí len v stave stresových situácií na finančných trhoch. Tento nástroj však hlavne spôsobuje pokles technických rezerv a následne aj zníženie kapitálovej požiadavky, čo nie je z pohľadu regulácie veľmi obozretný prístup. Niektoré dohliadacie inštitúcie v krajinách s väčším počtom poisťovní považovali za výhodu úpravy o CCP (v porovnaní s inými ná-

Graf 13 Porovnanie marže solventnosti pre MCR v scenári 0 až 3 a vážený priemer indexu zmeny marže solventnosti oproti Solventnosti I

Zdroj: NBS.

Poznámka: V grafe je zobrazené maximum, minimum, prvý a tretí kvartil, vážený priemer a medián hodnôt jednotlivých zúčastnených poisťovní. MCR – minimálna kapitálová požiadavka na solventnosť.

strojmi, ktoré majú zlepšiť finančnú kondíciu dohliadaných subjektov) to, že túto úpravu je možné zaviesť celoplošne a v krátkom čase, čím by sa vyhlí posudzovaniu opodstatnenosti nástroja na ozdravenie pre každú poisťovňu zvlášť (ako je to napr. pri ozdravnom období, tzv. *recovery period*), ak by mali problémy mnohé z nich naraz. S tým je však spojené aj riziko, že tento nástroj by využívali aj poisťovne, ktoré ho používať nepotrebujú, len aby si znížili svoje technické rezervy. Z tohto dôvodu a tiež z dôvodu lepšej ochrany spotrebiteľa EIOPA nepodporila vo svojej správe Komisiou navrhovanú úpravu o CCP a predstavila kompromisný nástroj, tzv. *volatility adjustment*, ktorý by mal poisťovniam pomôcť ľahšie sa vysporiadať so situáciou, keď sú finančné trhy nepokojné a aktíva nedosahujú výnosy, aké sa očakávali.

Navrhovaná úprava *volatility adjustment* by sa odvodzovala podobným spôsobom, ako úprava o CCP, a to z reprezentatívneho portfólia, ale nemala by priamy vplyv na výšku technických rezerv a prejavila by sa len nárastom doplnkových vlastných zdrojov (*ancillary own funds*). Bližšie je navrhovaná úprava opísaná v kapitole 9.11 správy EIOPA.

Ako sme už uviedli, už samotný nultý scenár (t. j. výpočty bez použitia LTG opatrení) preukázal, že zavedenie LTG opatrení nie je na slovenskom trhu potrebné. Diskutabilné je aj samotné aplikovanie úpravy bezrizikovej výnosovej krivky o CCP, keďže sa umelo navýši diskontná sadzba na výpočet najlepšieho odhadu technických rezerv a tým sa technické rezervy znížia, čo nie je z pohľadu obozretnosti najvhodnejší prístup. Je tiež otáznosť, ako by bolo zostavované portfólio aktív, tzv. reprezentatívne portfólio, na základe ktorého by sa úprava o CCP stanovovala. Je veľmi ťažké vyhodnotiť, ktorý z modelov na zostavenie reprezentatívneho portfólia by bol najlepší, či by bolo reprezentatívne portfólio vhodné zostavovať zvlášť pre každú

Tab. 3 Percentuálna skladba modulov SCR v scenári 0 až 3 (v %)

	Scenár 0	Scenár 1	Scenár 2	Scenár 3
Trhové riziko	53,1	56,1	52,1	82,3
Riziko zlyhania protistrany	19,1	18,8	18,8	19,1
Životné poistenie	39,3	39,5	39,5	40,3
Zdravotné poistenie	6,0	5,7	5,7	5,5
Neživotné poistenie	36,4	36,2	36,2	35,9
Nehmotný majetok	0,5	0,5	0,5	0,5
Diverzifikácia	59,0	58,3	58,3	65,0

Zdroj: NBS.

Tab. 4 Percentuálna skladba podmodulov trhového rizika v scenári 0 až 3 (v %)

Trhové riziko	Scenár 0	Scenár 1	Scenár 2	Scenár 3
Úrokové riziko	41,2	17,6	32,2	12,3
Akciové riziko	4,3	4,2	4,2	4,4
Riziko nehnuteľností	14,5	14,5	14,5	14,3
Kreditné rozpätie	36,5	36,1	36,1	36,2
Riziko koncentrácie	47,3	47,2	47,2	47,3
Kurzové riziko	4,7	4,7	4,7	4,7
Riziko „Counter-cyclical premium“ (CCP)	0,0	28,7	28,7	128,6
Diverzifikácia	48,4	68,7	68,7	99,4

Zdroj: NBS.

menu, alebo radšej podľa jednotlivých krajín. Keďže v rámci eurozóny sú štáty, ktoré síce používajú jednotnú menu, ale situácie na ich finančných trhoch sú veľmi odlišné, a nepriaznivá situácia na finančnom trhu jednej krajiny nemusí znamenať v tom istom čase nepriaznivú situáciu na finanč-

nom trhu inej krajiny, kde prípadne vôbec nemusí byť dôvod na používanie úprav o CCP.

Ďalším negatívom CCP je nepredvídateľnosť hodnoty CCP a tým nemožnosť jeho zahrnutia pri oceňovaní poistného pre poistenia s dlhodobými garanciami.

INFORMÁCIE

Novela zákona o kolektívnom investovaní

Dňa 22. augusta 2013 odbor regulácie Národnej banky Slovenska realizoval workshop na tému Novela zákona o kolektívnom investovaní. Na workshope sa zúčastnili zástupcovia hlavných dotknutých subjektov – správcovských spoločností (Slovenská asociácia správcovských spoločností) a depozitárov (Slovenská banková asociácia). Workshop bol pripravený v súvislosti s nadobudnutím účinnosti zákona č. 206/2013 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 203/2011 Z. z. o kolektívnom investovaní v znení zákona č. 547/2011 Z. z. a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony. Ide o rozsiahlu novelu zákona o kolektívnom investovaní vyvolanú implementáciou smernice 2011/61/EÚ o správcach alternatívnych investičných fondov. Národná banka Slovenska bola úzko zapojená do procesu prípravy novely zákona, ako aj predtým do procesu prijímania samotnej smernice EÚ. Keďže novela zákona nadobudla účinnosť dňa 22. 7. 2013, workshop bol zamera-

ný na praktické otázky, najmä na identifikovanie hlavných oblastí, ktoré ovplyvní nová regulácia, a to osobitne v činnosti správcovských spoločností a osobitne v činnosti depozitárov. Zároveň sa identifikovali oblasti, v ktorých bude potrebné vykonať ďalšie kroky zo strany NBS alebo zo strany dohliadaných subjektov. NBS informovala účastníkov workshopu o krokoch, ktoré v tejto oblasti doteraz vykonala, ako aj o pripravovaných úpravách v sekundárnej legislatíve. Rovnako sa počíta aj s vydaním ďalších nelegislatívnych materiálov, či už odporúčaní alebo stanovísk, v záujme toho, aby sa správcovské spoločnosti plynule zosúladiť s novou legislatívou. Podľa prechodných ustanovení novely zákona majú na to ročnú lehotu. Ďalšie informácie možno nájsť na internetovej stránke NBS v časti dohľad nad finančným trhom (<http://www.nbs.sk/sk/dohlad-nad-financnym-trhom/dohlad-nad-trhom-cennych-papierov/kolektivne-investovanie>).

Tomáš Ambra

SEPA úhrada a inkaso – dnes novinka, zajtra štandard

Miroslava Kotasová
Národná banka Slovenska

Jednotná oblasť platieb v eurách (Single Euro Payments Area – SEPA) je oblasť 33 európskych krajín, kde podniky, spotrebitelia a ďalšie ekonomické subjekty môžu zasielať a prijímať bezhotovostné platby v eurách, pričom platia jednotné podmienky, práva a povinnosti. Priamym dôsledkom implementácie SEPA v Slovenskej republike bude od 1. februára 2014 nahradenie súčasných domácich úhrad a inkás spoločnými SEPA platobnými nástrojmi – SEPA úhradou a inkasom. Ich hlavné znaky a výhody by sme chceli sumarizovať v nasledujúcich riadkoch a nadviazať tak na článok v januárovom vydaní časopisu BIATEC.

¹ Banky a ostatní poskytovatelia platobných služieb podľa zákona o platobných službách č. 492/2009 Z. z. v znení neskorších predpisov.

Schémy SEPA úhrady a inkasa predstavujú súbory pravidiel a štandardov na vykonávanie platobných transakcií. Obsiahnuté sú v používateľských príručkách Európskej platobnej rady (EPC) SEPA Credit Transfer Scheme Rulebook a SEPA Direct Debit Scheme Rulebook, pričom konkrétne platobné produkty SEPA a služby ponúkané zákazníkom sú vyvinuté poskytovateľmi platobných služieb v konkurenčnom prostredí. Od 1. februára 2014 nadobudnú účinnosť verzie príručiek k SEPA inkasu aj k SEPA úhrade publikované v novembri 2012.

SEPA ÚHRADA

V januári 2008 viac ako 4 300 bánk v Európe reprezentujúcich 95 % platieb v eurách vykonalo historický krok k realizácii SEPA zavedením schémy pre SEPA úhradu. V rámci pravidiel tejto schémy môžu byť prevedené ako samostatná SEPA úhrada finančné prostriedky do výšky 999 999 999 EUR.

Schéma SEPA úhrady umožňuje bankám¹ ponúkať tieto úhrady jednotlivo alebo ako hromadné platby. Štandardy uľahčujú zadanie platby, spracovanie a rekonziliáciu, pričom procesy sú založené na spracovaní STP (*straight-through processing*) bez manuálnych vstupov. Systém SEPA úhrady ponúka výhody platiteľom a príjemcom z hľadiska funkcionality, efektivity nákladov a jednoduchosti použitia. Ide najmä o nasledujúce výhody:

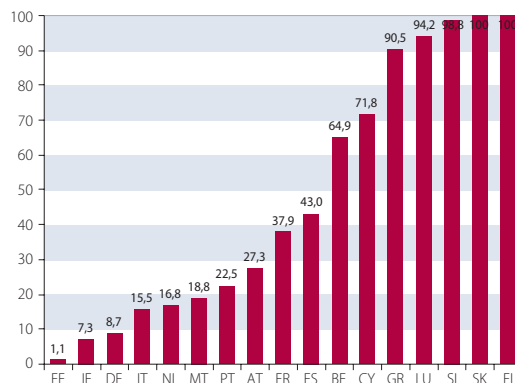
- platby na účty všetkých finančných inštitúcií pôsobiacich v SEPA sa budú realizovať bezpečne, rýchlo a ľahko bez ohľadu na ich umiestnenie, bez rozdielu medzi domácimi a cezhraničnými prevodmi,
- platby sa vykonávajú v celej pôvodnej výške, bez zrážok. Od platiteľa k príjemcovi sa v informácii prenáša bez úprav 140 znakov. Týchto 140 znakov môže byť neštruktúrovaných vo forme voľného textu alebo štruktúrovaných podľa dohody medzi obchodnými partnermi,
- každý účet v systéme SEPA je identifikovaný pomocou medzinárodného čísla bankového účtu IBAN v štandardizovanom formáte,

- odmietnutie a vrátenie platby je možné automatizovať, pretože sú riešené jednotným spôsobom,
- podporované sú tak jednotlivé platby, ako aj hromadné platby, napríklad jeden debet z účtu platiteľa s viacerými kreditmi rôznym príjmom,
- jednoduché rozoznanie platby prostredníctvom špecifických dátových polí jasne ukáže typ platby (napríklad plat alebo daň), pričom sa zachováva možnosť bližšej identifikácie platby prostredníctvom existujúcich symbolov, ktorými sú variabilný, konštantný a špecifický symbol,
- banky zasielajúce SEPA úhradu môžu požiadať o odvolanie duplicitných alebo chybných transakcií.

Čo sa týka prechodu na SEPA platobné nástroje, podiel SEPA úhrad v súčasnosti dosahuje 100 % všetkých úhrad v Slovenskej republike v medzibankovom prostredí (graf 1).

Hlavnými črtami schémy SEPA úhrady sú medzinárodné číslo účtu IBAN, BIC a norma ISO 20022. IBAN a BIC (*Bank Identifier Code*) sú jediné bankové identifikátory pre SEPA transakcie. Kým doteraz

Graf 1 Podiel SEPA úhrad na všetkých úhradách za 1. štvrtrok 2013 (v %)

Zdroj: ECB a NBS.

sa IBAN používal len na cezhraničné platby, v SEPA sa uplatňuje rovnako na domáce platby. BIC v prípade cezhraničných SEPA úhrad môžu banky vyžadovať ešte do 1. februára 2016. Čo sa týka lehoty vykonania SEPA úhrady, už od 1. januára 2012 sa po prijatí platobného príkazu musí platba vykonať do konca nasledujúceho pracovného dňa v súlade s ustanoveniami smernice o platobných službách. Identifikačný kód platiteľa (*Originator identification code*) môže byť zahrnutý v informáciách dopĺňajúcich platobnú inštrukciu. Ide o nepovinný údaj, ktorý môže byť prospešný vo vzťahu platiteľ – príjemca. V dôsledku toho môže príjemca ľahko zladit' prichádzajúcu platbu s informáciami uvedenými vo faktúre alebo v inom dokumente, ktorý zodpovedá platbe. V prípade vrátenej platby môže platiteľ automaticky spárovať vrátenú platbu s faktúrou, ktorú potrebuje zaplatiť. Banka zašle platiteľovi potrebné informácie umožňujúce presné spojenie medzi pôvodným prevodom a vrátenou platbou. Prevod sa môže vrátiť platiteľovi napríklad v prípade, že udávaný účet príjemcu neexistuje alebo platiteľ chybné iniciuje rovnaký prevod dvakrát.

Dátové formáty SEPA sú celosvetovo kompatibilné štandardy pre výmenu finančných správ. SEPA formát dát, ktorý je založený na štandarde ISO 20022, je detailne rozpísaný v implementačných príručkách EPC. Môžeme uviesť, že európsky bankový sektor je priekopníkom v oblasti inovácií v platobnom styku. So spustením SEPA úhrady získali európske banky svetové prvenstvo v nasadení globálnej normy ISO 20022 štandardu správ pre hromadné platby v eurách. Tento formát je záväzný pre výmenu SEPA platieb medzi bankami a od februára 2016 aj v komunikácii medzi bankou a jej zákazníkom pri zasielaní súborov platieb, nevzťahuje sa však na komunikáciu medzi bankou a mikropodnikom². Okrem umožňujúceho efektívnejšieho spôsobu medzibankového spracovania transakcií ISO 20022 zjednodušuje pripojenie zákazníkov k bankám.

Úspech tohto štandardu správ sa dosiahol aj prostredníctvom medzinárodnej spolupráce v rámci spoločnej iniciatívy fóra *Common Global Implementation*, ktoré združuje popredných firemných zákazníkov, poskytovateľov služieb a banky. Cieľom tohto fóra je zjednodušiť firemným užívateľom realizáciu platieb podporou širšieho prijatia normy ISO 20022 ako spoločnej normy XML používanej medzi podnikmi a bankami. Common Global Implementation vydalo vykonávacie pokyny týkajúce sa platieb a výkazníctva, a to nielen pre SEPA. ISO 20022 XML umožňuje užívateľovi ťažiť zo spoločného obchodného postupu v zlepšení zadávania platobnej transakcie a automatizácie účtu pohľadávok, vrátane spoľahlivého prenosu avíza o vykonanej platbe. Banky prostredníctvom používania ISO 20022 umožňujú svojim zákazníkom prístup k týmto službám jednotným spôsobom. Zlepšuje to hospodársku súťaž v oblasti poskytovania platobných služieb, domácich aj cezhraničných, v prospech všetkých typov používateľov platobných služieb.

SEPA INKASO

Európska platobná rada predstavila schému SEPA inkasa s cieľom dosiahnuť potrebnú úroveň istoty vo finančnom plánovaní pre všetkých účastníkov platobného trhu. Po prvýkrát vytvorila inkasný platobný nástroj, ktorý sa môže použiť na cezhraničné inkasá v rámci SEPA. Banka platiteľa, ktorá je dosiahnuteľná pre vnútroštátne inkasá, je v súlade s pravidlami SEPA dosiahnuteľná pre inkasá iniciované príjmom nachádzajúcim sa v ktoromkoľvek štáte v rámci SEPA.

Proces implementácie SEPA inkasa je pomalší ako v prípade SEPA úhrady z dôvodu, že schéma SEPA inkasa obsahuje viacero nových prvkov oproti inkasu používanému v súčasnosti, a to nielen v Slovenskej republike, ale aj v rámci eurozóny (graf 2).

SEPA inkaso má svoje špecifické znaky, ktoré môžeme zhrnúť do týchto bodov:

1. IBAN a BIC

Na identifikáciu každého účtu slúži medzinárodné číslo účtu IBAN. V SR majú spotrebiteľ³ možnosť využiť prechodné obdobie a používať číslo účtu v domácom formáte do 1. februára 2016. Do tohto dátumu budú banky požadovať od používateľa platobných služieb BIC (identifikačný kód banky) v prípade cezhraničného inkasa.

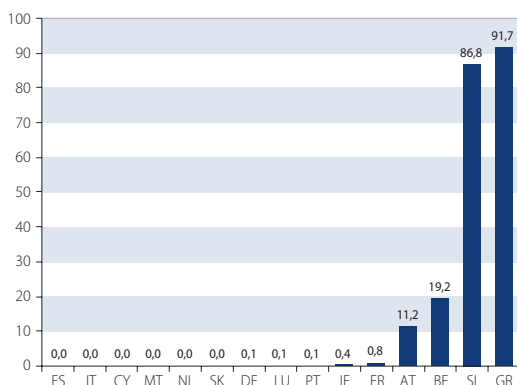
2. Mandát

Podmienkou vystavenia SEPA inkasa je podpísanie mandátu medzi príjmom a platiteľom. Mandát je vyjadrenie súhlasu a autorizácie danej platiteľom príjemcovi, umožňujúcej príjemcovi iniciovať inkaso z určeného účtu platiteľa.

Nariadenie SEPA stanovuje pre spracovanie inkás nasledujúce požiadavky:

- informácie súvisiace s mandátom (*mandate-related information, MRI*) musí príjemca inkasa zaslať banke príjemcu a od banky príjemcu banke platiteľa s každým inkasom,
- platiteľov súhlas s inkasom musí byť oznámený banke príjemcu a banke platiteľa. Banka platiteľa má dostať tento súhlas priamo od platiteľa alebo nepriamo prostredníctvom príjemcu,

Graf 2 Podiel SEPA inkás na všetkých inkasách za 1. štvrtrok 2013 (v %)

Zdroj: ECB a NBS.

² Podľa odporúčania Komisie zo 6. mája 2003 č. 2003/361/EC je mikropodnik podnik, ktorý zamestnáva menej ako 10 osôb a jeho ročný obrat a/alebo celková ročná súvaha neprekročí 2 milióny EUR.

³ Podľa nariadenia (EÚ) č. 260/2012 je spotrebiteľom fyzická osoba, ktorá v rámci zmlúv o platobných službách koná na iné než obchodné, podnikateľské alebo profesijné účely.

4 Konvencia v SR predpokladá nastavenie platobných účtov ako podmienené chránené účty, to znamená, že inkaso bude úspešné, ak banka platiteľa bude mať k dispozícii mandát predstavujúci súhlas s inkasom.

5 Vzory mandátov pre inkasá typu „Core“ a „Business to Business“ v slovenskom jazyku sú uvedené na stránke EPC: http://www.europeanpaymentscouncil.eu/extras/cffm/custom/2012/B2B%20Mandate%20Translations/EPC374_08_sk_final.doc

6 § 98 ods. 9 zákona č. 492/2009 Z. z. o platobných službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 206/2013 Z. z.

napr. prostredníctvom MRI, ktoré sa zasielajú banke platiteľa ako súčasť inkasa,

- mandát musí byť archivovaný u príjemcu alebo tretej strany v mene príjemcu a prekonvertovaný do elektronickej formy,
- platitelia, ktorí sú spotrebiteľmi, majú právo požadovať určité ochranné opatrenia, pričom môžu prostredníctvom svojej banky:
 - a) obmedziť inkaso do určitej maximálnej sumy a/alebo periodicity;
 - b) pred vykonaním inkasa porovnať (skontrolovať) sumu inkasa so sumou uvedenou v MRI;⁴
 - c) úplne zablokovať účet platiteľa voči inkasu;
 - d) zablokovať účet pre inkasá voči jednému alebo viacerým špecifickým príjemcom (uvedených v tzv. *black list*);
 - e) povoliť iba inkaso voči jednému alebo viacerým určeným príjemcom (tzv. *white list*).

Banka platiteľa musí zabezpečiť, aby bol platiteľ riadne informovaný o možnostiach týchto pokynov. Ak platiteľ, ktorý je spotrebiteľom, zadal ochranné inštrukcie, banka platiteľa musí kontrolovať prichádzajúce inkasá voči týmto obmedzeniam pred odpísaním sumy z účtu platiteľa.

Platnosť starších mandátov je zaistená. Legislatíva EÚ zabezpečuje, aby sa platné mandáty pre opakované inkasá do 1. februára 2014 mohli použiť ako základ pre SEPA inkaso a zostať v platnosti aj po tomto dátume. Aj keď sa použije existujúci mandát, príjemca musí byť schopný poskytnúť všetky informácie potrebné na vytvorenie SEPA inkasa. Ak súčasným mandátom chýbajú niektoré údaje, musia sa doplniť.⁵

3. Deň splatnosti

Pravidlá SEPA inkasa umožňujú platiteľovi a príjemcovi presne stanoviť dátum splatnosti. Zúčtovanie peňažných prostriedkov nastáva v deň splatnosti bez možnosti opakovania v ďalších dňoch. Pri súčasnom modeli inkasa je totiž možné výzvu na inkaso opakovať v priebehu niekoľkých dní, ak nie je pri prvej výzve na inkaso na účte platiteľa dostatočná disponibilná suma peňažných prostriedkov.

4. Oznámenie pred vykonaním inkasa

Príjemca musí zaslať oznámenie, napríklad faktúru, najneskôr 14 kalendárnych dní pred inkasom, pokiaľ nebol dohodnutý iný časový interval medzi platiteľom a príjemcom. Oznámenie obsahuje referenciu mandátu, dátum splatnosti a sumu inkasa a môže byť zaslané písomne, elektronicke alebo prostredníctvom telekomunikačného prostriedku.

Toto avízo môže byť zaslané len raz pre opakované inkasá, ak dátum splatnosti a suma bude v budúcnosti rovnaká. Napríklad vydavateľ (príjemca) môže zaslať jedno avízo ročne predplatiťeli.

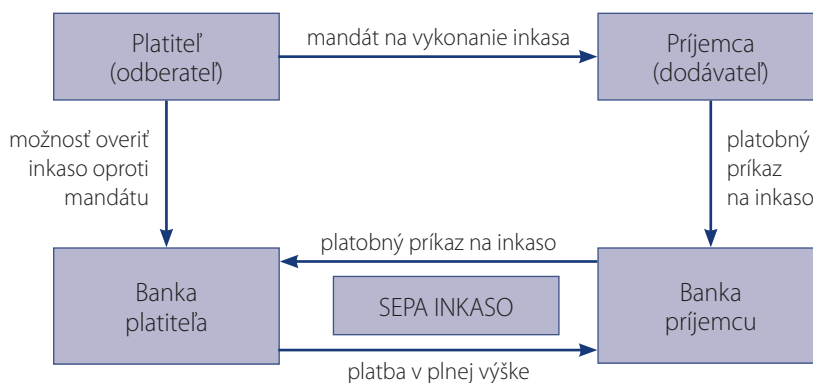
5. Identifikácia príjemcu

Každý príjemca inkasa je identifikovaný prostredníctvom identifikátora príjemcu CID (*Creditor Identifier*). Tento údaj spolu s referenciou mandátu umožňuje platiteľovi a jeho banke overiť SEPA inkaso a zabezpečiť jeho spracovanie alebo odmietnutie. Žiadosť o CID podá na odsúhlasenom tlačíve každý príjemca inkasa – právnická aj fyzická osoba – vo svojej banke, ktorá následne požiada o vydanie CID v centrálnom registri. Banka v úlohe inkasanta je tiež povinná požiadať o CID. Pridelenie identifikátora príjemcu inkasa na základe žiadosti banky a správu registra identifikátorov príjemcov inkás zabezpečuje od septembra 2013 Národná banka Slovenska.⁶

6. SEPA formát dát

ISO 20022 XML predstavuje v rámci SEPA spoločný formát prenosu dát medzi bankami navzájom a medzi bankami a podnikovými klientmi s výnimkou mikropodnikov. Klienti môžu využiť prechodné obdobie a do januára 2016 zasielať svojej banke súbory platobných príkazov v domácom formáte. V súvislosti s prechodom na XML komunikáciu majú podniky tri možnosti – môžu využívať vlastný XML konvertor, XML konvertor banky alebo zmenu firemného systému v spolupráci s dodávateľom, ktorá predstavuje finálne riešenie, a harmonizovanú štruktúru prenosu dát v rámci SEPA.

Schéma SEPA inkasa

Zdroj: Schéma autorky.

V prípade SEPA inkasa rozlišujeme dva typy inkasa podľa toho, či je schéma prístupná pre spotrebiteľov a/alebo podniky – inkaso typu „Core“ a inkaso typu „Business to Business“.

INKASO TYPU „CORE“

Ide o klasické inkaso v eurách, umožňujúce príjemcovi inkasa získať peňažné prostriedky z účtu platiteľa. Platiteľ aj príjemca má platobný účet v eurách alebo v inej mene (napr. CZK) vedený v banke v rámci SEPA. Platobný príkaz predkladá príjemca inkasnej platby svojej banke na základe predchádzajúceho súhlasu, ktorý bol daný príjemcovi platiteľom v mandáte.

SEPA inkaso je jednorazové alebo opakované. Schéma inkasa „Core“ umožňuje platiteľovi vrátenie sumy inkasa na základe jeho žiadosti a bez udania dôvodu počas 8 týždňov nasledujúcich po odpísaní sumy z účtu platiteľa. V prípade neautorizovanej transakcie má platiteľ právo na vrátenie prostriedkov po dobu 13 mesiacov (podľa smernice o platobných službách). Iniciátorom celého procesu je príjemca.

Príjemca a jeho banka rešpektujú nasledujúce časové osi v rámci „Core“ schémy inkasa: banka platiteľa musí dostať platobný príkaz pri jednorazovom inkase alebo prvom inkase najneskôr 5 pracovných dní pred dátumom splatnosti, v prípade nasledujúcich opakovaných inkás najneskôr 2 pracovné dni pred dátumom splatnosti, v oboch prípadoch však najskôr 14 kalendárnych dní pred dátumom splatnosti.

Výhody „Core“ schémy sú na strane príjemcu aj platiteľa, keďže ide o jednoduchý a efektívny spôsob plnenia finančných záväzkov. Na strane príjemcu môžeme spomenúť tieto výhody:

- možnosť určenia presného dátumu splatnosti,
- možnosť cezhraničného inkasovania,
- istota finalizácie platby s predurčeným časovým cyklom,
- príležitosť optimalizácie peňažného toku a pokladničného manažmentu,
- priama rekongiliácia prichádzajúcich platieb, keďže informácie sa prenášajú v plnom rozsahu,
- schopnosť automatizácie výnimiek, ktorými sú R-transakcie (refundácia, vrátenie platby pred zúčtovaním alebo po zúčtovaní, odmietnuté platby),
- v budúcnosti umožnenie elektronických mandátov.

Pre platiteľa znamená SEPA inkaso jednoduchý prostriedok platenia účtov bez rizika oneskorenia platby, ako aj možnosť platby cezhraničného inkasa, priamu kontrolu debetov na výpise z účtu, jed-

noduché a rýchle vrátenie peňažných prostriedkov a v budúcnosti umožnenie e-mandátov.

INKASO TYPU „BUSINESS TO BUSINESS“

Druhým typom je SEPA inkaso „Business to Business“ (B2B), ktoré predstavuje základ pre rozvoj produktov pre podnikových klientov so záujmom o inkasá ako súčasť ich obchodných transakcií. B2B schéma inkasa umožňuje podnikom v roli platiteľa uskutočňovať platby vo forme inkasa. Služby a produkty založené na B2B schéme inkasa sú dostupné len pre podniky, nie sú určené pre spotrebiteľov. Platiteľ si môže nárokovat vrátenie peňažných prostriedkov do 13 mesiacov, ak bolo inkaso vykonané bez mandátu, ale nie je oprávnený žiadať o vrátenie autorizovanej transakcie. Z tohto dôvodu je banka platiteľa povinná kontrolovať oprávnenosť každej transakcie porovnaním s informáciami v mandáte. B2B schéma inkasa zároveň ponúka významne kratší čas pre zaslanie inkasného platobného príkazu a tiež promptné pripísanie peňažných prostriedkov v prípade vrátenej platby. Čo sa týka časového cyklu, banka platiteľa musí obdržať platobný príkaz najneskôr jeden pracovný deň pred dátumom splatnosti pri prvom inkase, nasledujúcich inkasách alebo jednorazovom inkase. Príčina kratších časových intervalov ako pri „Core“ schéme inkasa je, že platby v oblasti podnikania si vyžadujú časovú istotu definitívnosti platby, aby tovar a služby boli dodané a zároveň aby bolo minimalizované finančné riziko a náklady príjemcu. V Slovenskej republike sa predpokladá zavedenie B2B inkasa do praxe až po implementovaní inkasa typu „Core“.

ZHRNUTIE

SEPA inkaso umožňuje podnikom dosiahnuť efektivitu prostredníctvom automatizácie platobného procesu a schopnosti optimalizácie manažmentu likvidity jej centralizovaním, a to napríklad konsolidáciou účtov vedených v súčasnosti v rôznych európskych krajinách. Harmonizované pravidlá schémy platné v každej SEPA krajine uľahčujú rozšírenie obchodných činností nad rámec domáceho trhu a znižujú právnu zložitnosť. Inovačné riešenia „end-to-end“, založené na štandardoch vyvinutých Medzinárodnou organizáciou pre štandardizáciu (ISO), vedú k znižovaniu nákladov a zjednodušeniu funkcií back-office. Firemná komunita je závislá od spoľahlivého finančného toku, pričom schéma SEPA inkasa umožňuje príjemcom prijímať platby v určenom dni splatnosti. Platenie faktúr v dobe splatnosti je zároveň prínosom pre ekonomiku ako celok.

Vybrané aspekty riešenia potreby bývania na Slovensku

Mikuláš Cár
Národná banka Slovenska

Na Slovensku aktuálne kulminuje potreba bývania, čo ešte zvyrazňuje relatívne nízku vybavenosť jeho obyvateľstva bytmi v porovnaní s európskym priemerom. Domácnosti riešia potrebu bývania spravidla prostredníctvom úverových zdrojov, ktorých čerpanie rastie aj zásluhou zlepšujúcich sa úverových podmienok v dôsledku rastúcej konkurencie medzi úverovými inštitúciami. Napriek tomu je však výška úrokových sadzieb na úvery na bývanie na Slovensku v súčasnosti stále vyššia ako v troch štvrtinách krajín Európskej únie, medzi ktorými sú aj rizikovejšie krajiny, ako je Slovensko.

POTREBU BÝVANIA URČUJÚ DEMOGRAFICKÉ CHARAKTERISTIKY

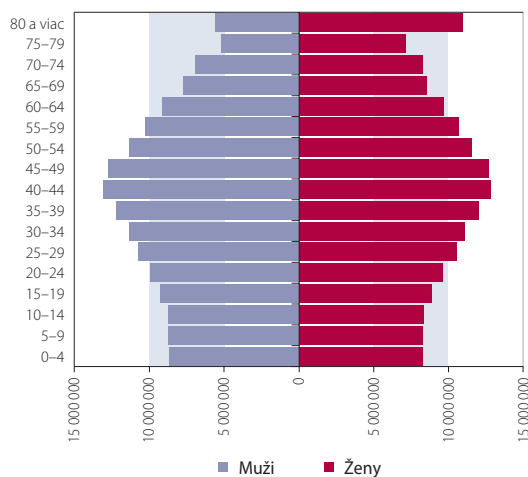
Rozsah potreby bývania je v prvom rade daný demografickým vývojom, ale aj rôznymi spoločenskými zmenami, ktoré determinujú populačnú klímu a mnohými spôsobmi vplývajú na charakter domácnosti. Z histórie sú známe obdobia, ktoré znamenali výrazné úbytky obyvateľstva (napr. vojnové konflikty), ale aj obdobia s populačnými opatreniami, ktoré spôsobili tzv. populačné vlny (v 80-tych rokoch aj v bývalom Československu). Potrebu bývania ovplyvňujú okrem pôrodnosti významnou mierou aj také demografické charakteristiky, ako sú sobášnosť a rozvodovosť. Rast potreby bývania je v posledných rokoch vyvolávaný aj zmenou spôsobu života v tom smere, že rastie počet jednočlenných domácností.

Intenzita potreby bývania v určitom období je výsledkom pôsobenia uvedených demografických charakteristík a v jednotlivých krajinách zvykne mať rozdielnu podobu. V dôsledku aktívnej populačnej politiky v bývalom Československu sú v súčasnosti najpočetnejšou skupinou obyvateľstva na Slovensku muži a ženy vo veku

okolo 33 rokov a veková kohorta od 25 do 39 rokov predstavuje výrazný potenciál záujmu o riešenie hlavne prvého bývania. Demografický vývoj v starších krajinách EÚ je charakteristický tým, že najpočetnejšie skupiny mužov a žien sú vo vekovej kategórii od 40 do 44 rokov, čo znamená zhruba 10-ročný rozdiel v porovnaní so situáciou na Slovensku. Možno z toho tiež dedukovať, že akútna potreba prvého bývania je momentálne na Slovensku jednoznačne výraznejšia ako v priemere v krajinách eurozóny. Počet a predovšetkým veková štruktúra obyvateľstva jednoznačne determinujú potrebu bývania.

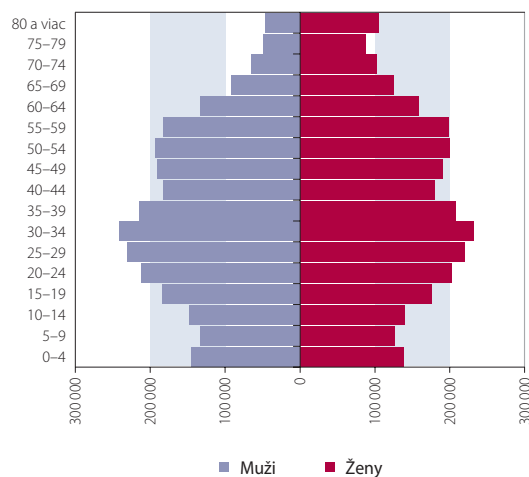
Dôležitým ukazovateľom hodnotenia potreby bývania je počet domácností. Situácia na Slovensku, pre ktorú boli v minulosti dosť charakteristické početné a často aj viacgeneračné domácnosti, sa výrazne mení. Údaje z cenзов od šesťdesiatych rokov jednoznačne potvrdzujú výraznejší rast počtu domácností ako celkového počtu obyvateľstva. Dôvodom je postupná atomizácia alebo znižovanie priemerného počtu členov domácností, čo je zrejme z údajov v tabuľke 1. V posledných rokoch k tomu významne prispieva rastúca

Graf 1 Zloženie obyvateľstva v eurozóne (rok 2010)

Zdroj: Eurostat, NBS.

Graf 2 Zloženie obyvateľstva Slovenska (rok 2010)

Zdroj: ŠÚ SR, NBS.

Tab. 1 Vybrané charakteristiky bývania podľa sčítaní obyvateľstva

Charakteristika	1961	1971	1981	1991	2001	2011
Počet obyvateľov	4 174 046	4 537 290	4 991 168	5 274 335	5 379 455	5 397 036
Cenzové domácnosti spolu	1 183 316	1 344 687	1 660 477	1 832 484	2 071 743	2 228 882
Všetky byty spolu	1 003 158	1 189 784	1 496 372	1 768 833	1 884 846	1 994 897
Trvale obývané byty spolu	983 488	1 150 148	1 413 932	1 617 828	1 665 536	1 776 698
Priemerný počet osôb na cenzovanú domácnosť	3,52	3,37	3,01	2,88	2,60	2,42

Zdroj: ŠÚ SR.

rozvodovosť a už zmienený zvýšený rast počtu domácností jednotlivcov.

Problematika rozvodovosti je v poslednom období samostatnou kapitolou pri hodnotení potreby bývania na Slovensku. Z porovnania údajov z posledných dvoch cenzov vyplýva, že v rámci celého Slovenska sa za desať rokov zvýšila rozvodovosť o vyše 75 % (na takmer 415 tis. prípadov). Podľa posledného sčítania obyvateľstva najviac rozvedených jednotlivcov žije v Košickom kraji (vyše 68 tis. osôb), v Banskobystrickom kraji (vyše 65 tis. osôb), v Nitrianskom kraji (takmer 58 tis. osôb) a v Bratislavskom kraji (vyše 50 tis. osôb). Obrovský nárast rozvodovosti bol však za posledných 10 rokov zaznamenaný najmä vo východoslovenských krajoch (v Košickom kraji o takmer 125 % a v Prešovskom kraji o takmer 129%). Najnižší nárast, ale vysokej rozvodovosti, bol zaznamenaný v Bratislavskom kraji (o vyše 26 %).

Z regionálneho pohľadu žije v súčasnosti v rámci Slovenska najviac obyvateľov v Prešovskom kraji a najmenej v Trnavskom kraji. Vzhľadom aj na už historicky založenú rozdielnosť počtu členov domácností v jednotlivých slovenských krajoch žijú najpočetnejšie domácnosti v regióne východného Slovenska a v Žilinskom kraji. Keďže vekové

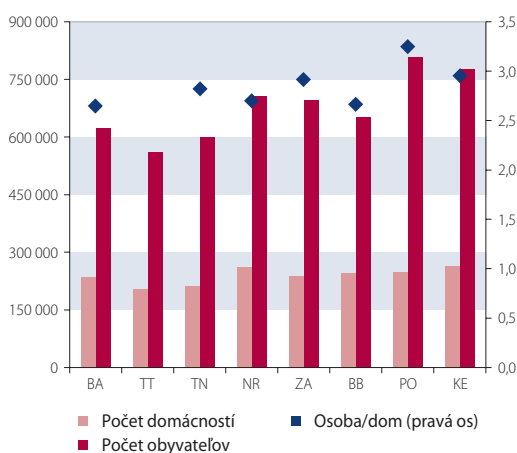
zloženie obyvateľstva v jednotlivých slovenských krajoch zhruba kopíruje situáciu za Slovensko ako celok, najvýraznejšia potreba bývania je v krajoch východného Slovenska a potom v Nitrianskom kraji a Žilinskom kraji. Bratislavský kraj, Trenčiansky kraj a Trnavský kraj predstavujú klaster s nižšími počtami obyvateľov aj domácností.

Samotné riešenie potreby bývania podmieňuje celý rad faktorov, medzi ktorými má významné miesto aj dôchodková situácia obyvateľstva v tom-ktorom regióne. Vo väčšine prípadov je dôchodková situácia jednotlivcov a domácností na Slovensku, ktoré uvažujú o riešení bývania, určená príjmami z pracovných činností. Znamená to teda, že schopnosť zaobstarať si vlastné bývanie do značnej miery závisí od ekonomickej výkonnosti regiónu. V tomto smere sa môže situácia v jednotlivých regiónoch meniť hlavne podľa prísunu investícií, vytvárania a udržiavania už vytvorených pracovných príležitostí.

STAV A VÝVOJ BYTOVÉHO FONDU NA SLOVENSKU

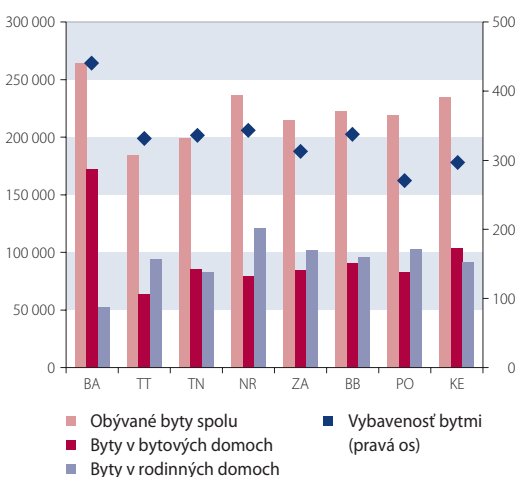
Podľa posledného sčítania najväčším fondom obývaných bytov disponuje Bratislavský kraj (264 629 bytov) a najmenším Trnavský kraj (184 059 bytov).

Graf 3 Obyvateľstvo a domácnosti podľa regiónov

Zdroj: ŠÚ SR, NBS.

Graf 4 Bytový fond a vybavenosť bytmi (na tisíc osôb) podľa regiónov

Zdroj: ŠÚ SR, NBS.

1 Viac v materiáli Konceptia štátnej bytovej politiky do roku 2015 z 3. 2. 2010.

2 V súlade s novelou zákona NR SR č. 607/2003 Z. z. o Štátnom fonde rozvoja bývania v znení neskorších predpisov, ktorá nadobudla účinnosť 15. októbra 2012 a s pripravovaným novým zákonom o Štátnom fonde rozvoja bývania, s predpokladanou účinnosťou od 1. 1. 2014.

Rozhodujúcu časť bytového fondu predstavujú obydlia v bytových domoch a rodinných domoch. Viac ako 10% pripadá na obecné, družstevné a iné byty. Vo väčšine slovenských krajov je prevaha bytov v rodinných domoch nad bytmi v bytových domoch. Najväčší počet rodinných domov je v Nitrianskom kraji (121 432).

Po zohľadnení počtu obyvateľov a vypočítaní vybavenosti obyvateľov bytmi zisťujeme, že aktuálne je najpriaznivejšia situácia v Bratislavskom kraji, kde pripadá takmer 440 bytov na tisíc obyvateľov. Naopak, najhoršia situácia v tomto smere je v Prešovskom kraji, kde pripadá na tisíc obyvateľov len zhruba 270 obývaných bytov. Na celom Slovensku pripadá aktuálne na tisíc obyvateľov v priemere okolo 330 obývaných bytov. Horšia ako priemerná vybavenosť bytmi je okrem Prešovského kraja aj v Košickom kraji a v Žilinskom kraji.

Aktuálny stav bytového fondu je výsledkom aj staršej výstavby rodinných domov a bytových domov a z regionálneho pohľadu je značne diferencovaný. Vyše 80% obývaných bytov mimo bratislavského regiónu bolo postavených do roku 1990, okolo 6% obývaných bytov bolo postavených zhruba pred 20 rokmi a zhruba 7% bytov je mladších ako 10 rokov. Bytový fond v Bratislavskom kraji je relatívne mladší, k čomu prispel aj takmer 15-percentný podiel nových bytov postavených po roku 2001.

Výstavba bytov na Slovensku zaznamenala výrazne rastovú tendenciu po roku 2000 a kulminovala v roku 2009 s počtom 3,5 dokončeného bytu na tisíc obyvateľov. Následne, až do roku 2011, sa výstavba bytov postupne spomaľovala, čo sa prejavilo na znižujúcom sa počte začatých aj dokončených bytov. V roku 2012 sa situácia opäť mierne zlepšila, boli však dokončené len necelé tri byty na tisíc obyvateľov.

Pred investormi a developermi na trhu s bývaním stojí jednoznačná výzva reagovať na pretrvávajúcu potrebu bývania Slovákov tak, aby na trh ponúkali produkty, ktoré spĺňajú požiadavky

klientov jednak pokiaľ ide o dispozičné riešenie bývania, ale hlavne pokiaľ ide o ich cenovú dostupnosť. Trh s bývaním totiž v súčasnosti naráža hlavne na finančné limity záujemcov o uspokojenie vlastného bývania, od čoho sa odvíja aj reálny dopyt po domoch a bytoch. Ponukovej stránke bývania by mali perspektívne prospieť aj aktivity exekutívy, zamerané na rozvoj bývania.

AKTUÁLNE SÚVISLOSTI RIEŠENIA POTREBY BÝVANIA

Na zabezpečovaní bývania sa podieľajú v rôznej miere viaceré subjekty. Medzi občanom, štátom, obcami, vyššími územnými celkami a súkromným sektorom sú väzby a každý subjekt má svoju špecifickú pôsobnosť. Primárnu zodpovednosť a starostlivosť za obstaranie vlastného bývania však nesú občania, ktorí sú aj užívateľmi bytového fondu.

Pôsobnosť štátu je zameraná najmä na koordináciu podporných opatrení a zdokonaľovanie nástrojov podpory rozvoja bývania, ako aj vytváranie legislatívneho rámca v podmienkach trhovej ekonomiky.¹

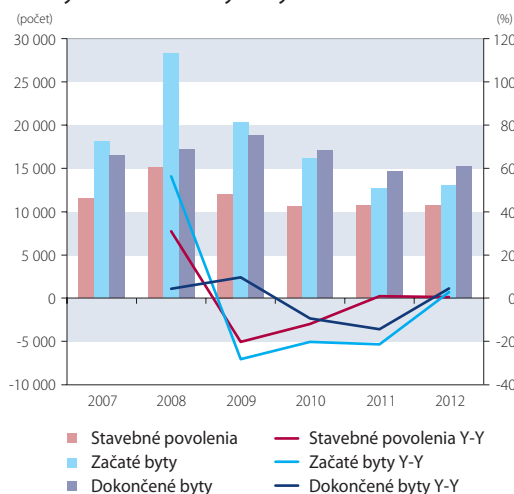
K úlohám štátu patrí aj vyčleňovanie zodpovedajúceho objemu finančných prostriedkov na rozvoj bývania v štátnom rozpočte. Zo štátneho rozpočtu sú každoročne vyčleňované finančné prostriedky na poskytovanie podpory na obstaranie nájomných bytov, obstaranie súvisiacej technickej vybavenosti, na obnovu, odstránenie systémových porúch bytových domov a najnovšie aj na sprístupnenie výhodných úverov pre podnikateľskú sféru na výstavbu bytov, a to prostredníctvom Štátneho fondu rozvoja bývania.²

Pôsobnosť obcí je smerovaná najmä na vytváranie priestorových podmienok na rozvoj bývania v rámci územného rozvoja sídiel. V zmysle platného legislatívneho rámca sú obce zodpovedné za koncepciu rozvoja jednotlivých oblastí života obce, spolupôsobia pri utváraní vhodných podmienok na bývanie v obci a obstarávajú a schvaľujú programy rozvoja bývania obce. S uvedenou pôsobnosťou obcí súvisí aj koordinácia a zabezpečovanie pozemkov a technickej vybavenosti pre výstavbu bytov a skvalitňovanie hospodárenia s obecným bytovým fondom.

Súkromný sektor a mimovládny sektor, ako napr. inštitúcie finančného trhu, investori, inžinierske a projektové organizácie, stavebné firmy, neziskové organizácie a obyvateľstvo sa podieľajú najmä na financovaní rozvoja bývania, príprave pozemkov a ich vybavení technickou infraštruktúrou, výstavbe bytov, spravovaní a obnove bytového fondu a poskytovaní ďalších služieb spojených s bývaním.

Jednou z inštitucionálnych foriem, ktorá predstavuje nový prístup v zabezpečovaní nájomného bývania, je príprava verejno-súkromných partnerstiev zameraných na výstavbu nájomných bytov. Cieľom nových úprav je zintenzívnenie výstavby štartovacích nájomných bytov pre mladé rodiny a zväčšenie dostupnosti bývania pre stredné a sociálne slabšie skupiny obyvateľstva.

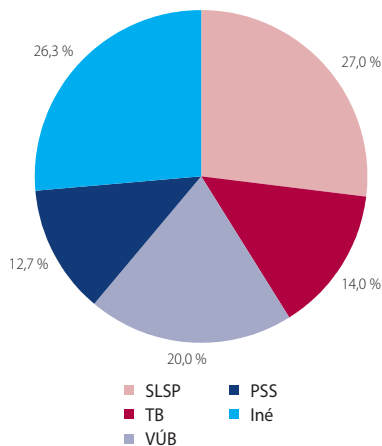
Graf 5 Vývoj počtu stavebných povolení, začatých a dokončených bytov

Zdroj: ŠÚ SR, NBS.

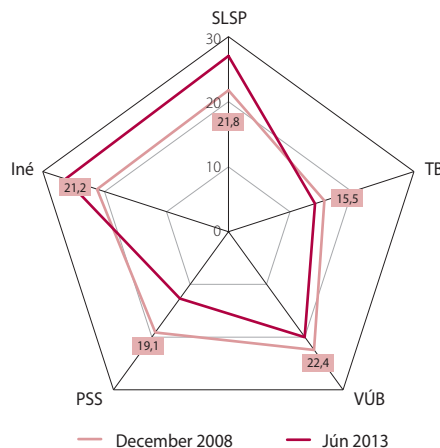

Graf 6 Podiel bánk na úveroch na bývanie (jún 2013)

Zdroj: NBS.

Graf 7 Vývoj podielu bánk na úveroch na bývanie (v %)

Zdroj: NBS.

Úvaha jednotlivca či domácnosti o obstaraní vlastného bývania sa začína hodnotením ich aktuálnych a predpokladaných finančných možností, resp. ochoty a možnosti zadlžiť sa. Aktuálne sa na Slovensku zhruba 80 % transakcií na trhu s bývaním realizuje prostredníctvom úverových zdrojov.

Objem nových úverov na bývanie predstavuje dlhodobu okolo 70 % z celkového objemu úverov úverov, ktoré čerpajú domácnosti. Celková hodnota úverov na bývanie má rastúci trend a ku koncu júna 2013 dosiahla takmer 14 mld. EUR. V poslednom období však značnú časť hodnoty úverov predstavuje refinancovanie starších úverov. Najvýraznejší podiel na celkovom objeme úverov na bývanie majú iné úvery na bývanie (više 56 %), na hypotekárne úvery pripadá takmer 30 % a na úvery stavebného sporenia više 14 %.

Úvery na bývanie poskytuje na Slovensku spolu 18 úverových inštitúcií, pričom podstatnú časť trhu (takmer 74 %) obsluhujú štyri dominantné inštitúcie. Najväčší podiel na trhu má Slovenská sporiteľňa (27 %), nasleduje VÚB s 20 %, Tatraban-ka so 14 % a Prvá stavebná sporiteľňa s 13-percentným podielom na trhu s úvermi na bývanie. Zvyšných 14 komerčných úverových inštitúcií, napriek postupnému získavaniu vyššieho podielu na trhu úverov na bývanie, má zatiaľ len zhruba viac ako štvrtinový podiel na trhu. V priebehu posledných 4 a pol roka si najviac vylepšila pozíciu Slovenská sporiteľňa (o 5,2 percentuálneho bodu), ale aj skupina menších bánk, označených ako iné (o 5,1 percentuálneho bodu). Stalo sa tak hlavne na úkor Prvej stavebnej sporiteľne (zníženie podielu na trhu o viššie 6 percentuálnych bodov). O viššie 2 percentuálne body si za posledné 4 roky zhoršila pozíciu na trhu s bývaním VÚB a o 1,5 percentuálneho bodu Tatra banka.

Pomaly silnejúce konkurenčné prostredie medzi úverovými inštitúciami na Slovensku postupne zlepšuje úverové podmienky aj z pohľadu mierneho znižovania úrokových sadzieb na úvery na bývanie pre klientov. Na konci 2. štvrtroka 2013 došlo

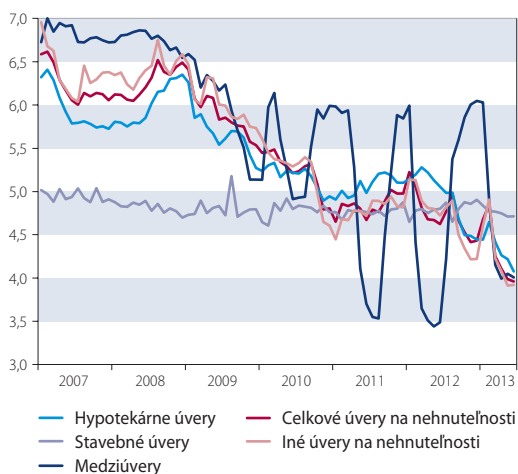
k zníženiu úrokových sadzieb na väčšinu druhov úverov na bývanie, čo je v súlade s trendom už niekoľkoročného postupného mierneho znižovania úrokových sadzieb. V posledných rokoch najviac variujú úrokové sadzby na medziúvery, ktoré pravdepodobne súvisia s rôznymi jednorazovými sezónnymi akciami úverových inštitúcií. Najmenej flexibilné sú dlhodobé úrokové sadzby na úvery na bývanie od stavebných sporiteľní. Priemerná úroková sadzba na úvery na bývanie bola v júni 2013 historicky najnižšia (3,96 %).

K ďalšiemu zlepšeniu úverových podmienok pre záujemcov o obstaranie si bývania prispievajú napr. schválené novely viacerých zákonov, na základe ktorých je možné predčasné splácanie úverov na bývanie bez penalizovania, umožňujú aj jednoduchšiu zmenu úverovej inštitúcie a riešia zrušenie poplatkov za vedenie úverového účtu.³

Až v 20 krajinách EÚ sú úrokové sadzby na úvery na bývanie nižšie ako na Slovensku, pričom medzi uvedenou dvadsiatkou sú, podľa nášho názoru

³ Najnovšie ide o novelu zákona č. 483/2001 Z. z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, s účinnosťou od 10. 6. 2013, ktorou sa rušia poplatky za vedenie úverového účtu.

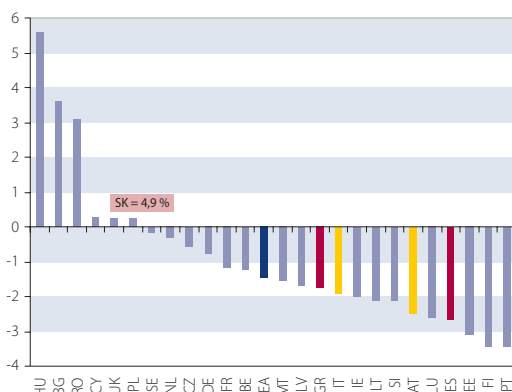
Graf 8 Vývoj úrokových sadzieb na úvery na bývanie (v %)

Zdroj: NBS.

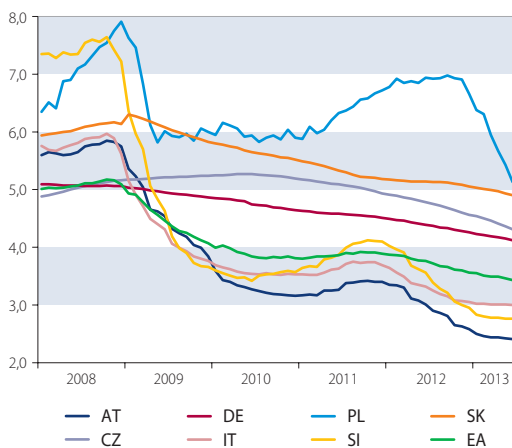

Graf 9 Rozdiely v úrokových sadzbách pri úveroch na bývanie (jún 2013, p. b., Slovensko = 0)

Zdroj: ECB, NBS.

Graf 10 Vývoj úrokov pri úveroch na bývanie vo vybraných krajinách (v %)

Zdroj: ECB, NBS.

4 Národná banka Slovenska končila éru slovenskej koruny so základnou úrokovou sadzbou 2,50 %. Základná úroková sadzba Európskej centrálnej banky mala na prelome rokov 2008 a 2009 hodnotu 2,00 % a od 21. 1. 2009 hodnotu 1,00 %.

5 Podľa analytika jednej úverovej inštitúcie sú Slováci pre banky rizikovejší, lebo výška úročenia štátnych dlhopisov u nás je vyššia ako vo väčšine krajín eurozóny, Slovensko má jednu z najvyšších mier nezamestnanosti v eurozóne a zároveň ľudia majú veľmi nízku finančnú rezervu, a preto máme aj vyššiu úroveň úrokových sadzieb na hypotéky. Hlavný stratég inej bankovej skupiny však tvrdí toto: „Vyššie sadzby sú aj dôsledkom nízkej finančnej gramotnosti obyvateľov, slabého spotrebiteľského povedomia a neexistencie vplyvných spotrebiteľských organizácií, ktoré by boli dôstojným oponentom dobre organizovaných bánk“.

ru, aj rizikovejšie krajiny, ako je Slovensko. Tento fakt možno považovať za dosť silný argument na úvahu, že v slovenských úverových inštitúciách je priestor na ďalšie znižovanie úrokových sadzieb na úvery na bývanie. Napríklad v júni 2013 boli priemerné úrokové sadzby na úvery na bývanie v Taliansku (krajina materskej banky slovenskej VÚB) o takmer 2 percentuálne body nižšie ako na Slovensku a v Rakúsku o 2,5 percentuálneho bodu nižšie ako na Slovensku. V porovnaní s priemerom za krajiny eurozóny je na tom aktuálne Slovensko horšie o zhruba 1,5 percentuálneho bodu.

Prechod na euro priniesol na Slovensku zmenu smeru, ale nie intenzity znižovania úrokových sadzieb na úvery na bývanie. Vstup Slovenska do eurozóny od 1. 1. 2009 bol spojený so znížením základnej úrokovej sadzby.⁴ V slovenských komerčných bankách sa prechod na spoločnú menu eurozóny prejavil postupným znižovaním úrokovej sadzby na úvery na bývanie (s lehotou splatnosti nad 5 rokov) z hodnoty 6,3 % v januári 2009 až na hodnotu 4,9 % v júni 2013. Znižovanie priemernej úrokovej sadzby na úvery na bývanie

však prebiehalo na Slovensku od nášho vstupu do eurozóny pomalšie ako v ostatných krajinách tohto spoločenstva.

Takto došlo k narastaniu rozdielu medzi priemernou úrokovou sadzbou na úvery na bývanie na Slovensku a v rámci eurozóny z 1,4 percentuálneho bodu (január 2009) až na 1,8 percentuálneho bodu (október 2010). Po období postupného zatvárania nožníc medzi slovenskými úrokovými sadzbami a úrokovými sadzbami eurozóny pri úveroch na bývanie do konca roku 2011 z dôvodu stagnujúcich a aj mierne rastúcich úrokových sadzieb v eurozóne (rozdiel sa znížil na 1,3 percentuálneho bodu) sa od začiatku roku 2012 tieto nožnice začali opäť roztvárať (z dôvodu rýchlejšieho znižovania úrokových sadzieb na úvery na bývanie v eurozóne) a v júni 2013 dosiahol tento rozdiel hodnotu takmer 1,5 percentuálneho bodu.

Aj keď je všeobecne akceptovateľný fakt, že úroková sadzba na úvery na bývanie nie je v lineárnom vzťahu s vývojom základnej úrokovej sadzby centrálnej banky, zdá sa, že obchodná politika slovenských komerčných bánk je konzervatívna. V tomto smere uplatňujú autonómnou obchodnú politiku a nenechávajú sa inšpirovať materskými bankami k výraznejšiemu zníženiu úrokových sadzieb na úvery na bývanie. V súvislosti s vyššími úrokovými sadzbami na úvery na bývanie na Slovensku sa možno stretnúť aj s rozdielnymi vyjadreniami analytikov bánk k tejto problematike.⁵

Komerčné banky a stavebné sporiteľne na Slovensku sú dostatočne obozretné pri posudzovaní žiadateľov a pri samotnom poskytovaní úverov na bývanie. Svedčí o tom aj pomerne stabilná miera nesplácania úverov na bývanie, ktorá dosiahla v júni 2013 hodnotu 3,05 %. Dlhodobu najmenej rizikové úvery na bývanie poskytujú stavebné sporiteľne (aktuálne 1,77 %) a relatívne najrizikovejšie sú medziúvery (aktuálne 5,40 %).

Úvery na bývanie sú dokonca ešte menej rizikové ako ostatné úvery poskytované domácnostiam. Aj tento fakt je argumentom pre úvahu o ďalšom možnom zlepšení úverových podmienok komerčných bánk pre klientov, čo by mohlo prispieť k určitému zvýšeniu aktivít na trhu s bývaním.

Sprostredkovatelia predajov bytov a domov sú presvedčení, že oživeniu trhu s bývaním by jednoznačne pomohlo ďalšie zníženie priemerných cien nehnuteľností na bývanie. Vychádzajúc z toho, že priemerné ceny nehnuteľností na bývanie na Slovensku už vyše dvoch rokov stagnujú a ceny bytov v nových, lepšie obchodovateľných projektoch sa odrážajú od aktuálnej cenovej úrovne bývania, možno opatrne konštatovať, že dlhšiu dobu stagnujúce ceny bývania vygenerovali určitú cenovú hladinu domov a bytov pre investorov, developerov, sprostredkovateľov aj predajcov. Zvýšenie aktivít na trhu s bývaním však možno očakávať až vtedy, keď sa zlepši ekonomika a potenciálnych záujemcov o bývanie sa podarí argumentmi presvedčiť, že aktuálna úroveň cien bývania je primeraná.

Minimum Spanning Tree Application in the Currency Market

Marcel Rešovský, Denis Horváth, Vladimír Gazda, Marianna Siničáková
Technical University of Košice, Faculty of Economics

Our paper has been inspired by the minimum spanning tree (MST) methodology originally used in the field of stock returns. The objective of our contribution is to apply the approach in the foreign exchange markets. The methodology enables us to visualise complex and difficult market relations in a very obvious manner. We identified mutual positions of the relevant European and world currencies. Our findings are confirmed and complemented by the Sammon method as well. The European currencies are characterized by comparatively high diversity. The central position of China-related economies such as Hong-Kong and Singapore has been proved. Polish currency seems to be crucial in the Central European region.

1. INTRODUCTION

Undoubtedly, the financial market is a complex system with many complex features and various types of relations within it. Among other issues raised in the research, there is a relevant question of the suitability of scientific representation of the relations and interactions between the market structures. Recently, a lot of authors have focused on graph-theoretical representation and analysis of the financial market. One of the proponents of this approach is Mantegna (1999) famous for his seminal paper *Hierarchical structures in Financial Markets*. He suggested mapping of the stocks into the graph nodes, while the relations between stocks are projected into the graph edges. In such construction the edges are simply weighted by the Pearson's correlations between the pairs of stock returns. The classical correlation does not fulfil axioms of Euclidean distance. Therefore correlations between the pairs of stocks are transformed into the Euclidean distances. The concept of the *minimum spanning tree* (MST) as a minimal graph that covers all nodes without loops enables the complexity reduction view. It should be noted that MST obtained is close but not identical to the concept of the nearest neighbour single linkage clustering. The approach of Mantegna (1999) inspired other researchers (Bonanno, 2003; Onnela, 2003; Micciche, 2003) to apply the aforementioned methodology with several modifications on the stock markets. In our paper the MST representations of the world most important and regional currencies are compared. Since the concept of the MST in regards to the edges does not correctly visualise data similarities and differences, we suggest the use of the combination of MST with the Sammon planar projection methodology (Sammon, 1969).

2. DATA AND METHODOLOGY

We investigate a set of 18 currencies denominated in euro covering time period January 4, 1999 – December 12, 2012¹. List of the currencies is given in Table 1.

Our research is inspired by the methodology of Mantegna (1999). We explore interactions (correlations) between n currency returns. From the logarithmic returns $r_i^t = \ln P_i^t - \ln P_i^{t-1}$ of the i th currency exchange rate P_i^t on day t we compute Pearson cross correlation coefficients between $n \times n$ pairs of currencies

$$\rho_{ij} = \frac{\langle r_i r_j \rangle - \langle r_i \rangle \langle r_j \rangle}{\sqrt{(\langle r_i^2 \rangle - \langle r_i \rangle^2)(\langle r_j^2 \rangle - \langle r_j \rangle^2)}}, \quad (1)$$

where $\langle \dots \rangle$ stands for the average over studied period. The coefficients ρ_{ij} constitute the square variance-covariance matrix.

Then, the correlation matrix is transformed into the distance matrix involving the elements

$$d_{ij} = \sqrt{2(1 - \rho_{ij})}. \quad (2)$$

The matrix is symmetric $d_{ij} = d_{ji}$ with zero diagonal values. It serves as the issue to derive the "minimum spanning tree" – connected distance weighted graph consisting of n nodes and $n - 1$ edges and containing no loops. The "minimum" attribute means that the sum of all weights of edges is minimal among all trees defined on the distance matrix. The Kruskal's and Prim's algorithms are most frequently used algorithms to identify MST. It should be also noted that the first algorithm was proposed by the outstanding Czech mathematician Otakar Borůvka.

3. RESULTS – COMPARING MST APPROACH AND SAMMON MAPPING

The graphical form of the correlation matrix with assigned MST edges is given in Figure 1, while the diagram of the MST is presented in Figure 2.

The MST diagram is an appropriate tool to identify the currencies playing a central role in the world currency market as well as the peripheral currencies having limited power to influence the market. In our case, the grouping reflecting the regional variations is rather obvious (see groupings CZK, PLN, HUF; NOK, SEK; AUD, NZD; HKD,

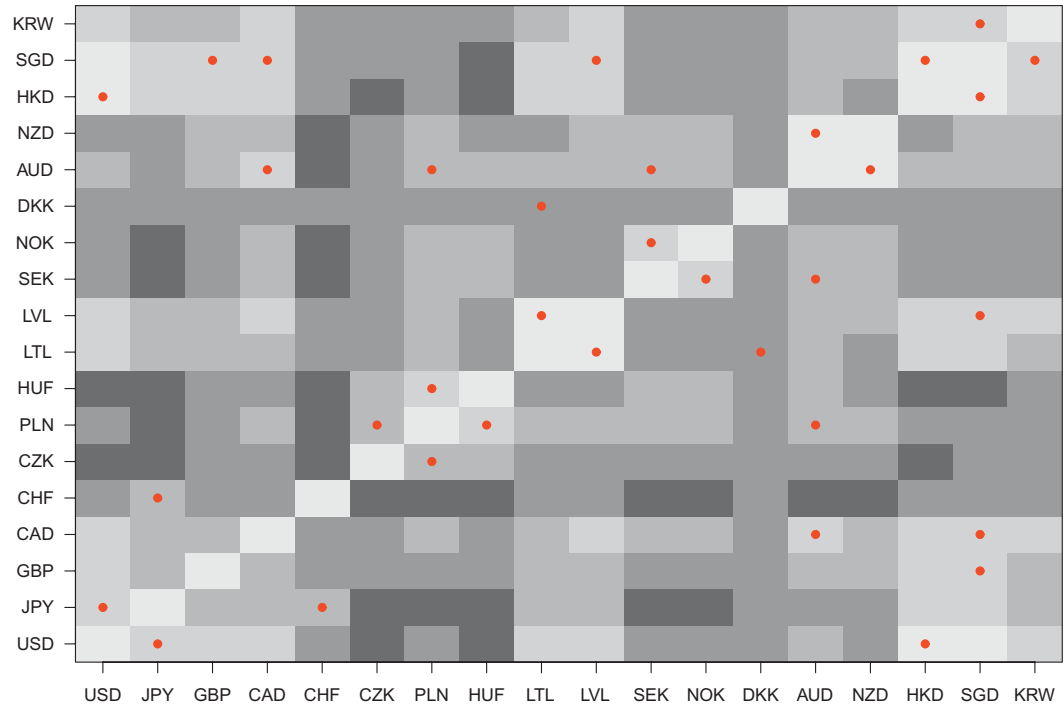
¹ Data were obtained from the Eurostat databases.

Table 1 List of the investigated world and national currencies with their symbols

AUD	Australian Dollar
CAD	Canadian Dollar
CHF	Swiss Franc
CZK	Czech Koruna
DKK	Danish Krone
GBP	UK Pound Sterling
HKD	Hong Kong Dollar
HUF	Hungarian Forint
JPY	Japanese Yen
KRW	Korean Rep. Won
LTL	Lithuanian Litas
LVL	Latvian Lat
NOK	Norwegian Krone
NZD	New Zealand Dollar
PLN	Polish New Zloty
SEK	Swedish Krona
SGD	Singaporean Dollar
USD	U.S. Dollar

Figure 1 Correlation matrix of logarithmic returns of currencies calculated using Eq. (1). Higher correlations are depicted by lighter color, smaller correlations are depicted by the darker one. Adjacent vertices in the MST are depicted by red points.

SGD, KRW; LVL, LTL, DKK). On the other hand, the currencies with the node degree higher than two are considered to be central. The examples are PLN, AUD, SGD. As we know these were least affected by the 2007-2008 financial crisis that has harmed economic growth during the total period of interest (all other investigated countries besides Hong-Kong felt in recession). The central position of PLN could be caused by lower openness of Polish economy in comparison with other countries in the region of Central Europe, so the PLN is less affected by the economic crisis. From

the MST construction is also clearly visible the central position of the China-related economies such as Hong-Kong and Singapore. There is now sufficient evidence to assume that growing divergences within Europe are intensified by the specific evolution of CHF, DKK, NOK, CZK, HUF and GBP graph's leaf nodes (peripheral positions whose degree is one), which are located in the opposite branches of the MST graph.

The above given interpretation of the MST outputs is quite obvious, however there are systematically leaved unmentioned correlations (edges), which are likely to be essential for the economic changes. This may be seen, for instance, by exploiting relatively old but not obsolete technique of Sammon mapping. Suppose the distance matrix between objects – currencies is known. Due to natural reasons the visualisation requirement leads us to introduce two extra dimensions with two real-valued coordinates $x_i, y_i; i = 1, 2, \dots, n$ in order to characterize the positions of nodes. The key point in such projection is introducing the distance $d_{ij}^* \equiv d_{ij}^*(x_i, y_i, x_j, y_j)$ between the nodes i and j . For this task it is natural to use the standard Euclidean metric

$$d_{ij}^* = \sqrt{(x_i - x_j)^2 + (y_i - y_j)^2}. \quad (3)$$

In order to judge the quality of the approximation $d_{ij}^* : d_{ij}$ the error formula is introduced

$$E(\{x_i, y_i\}_{i=1}^n) = \frac{1}{\sum_{i < j, i=1}^n d_{ij}^*} \sum_{i < j, i=1}^n \frac{(d_{ij} - d_{ij}^*)^2}{d_{ij}^*}. \quad (4)$$

Figure 2 MST representation obtained using the correlations of the logarithmic returns of currencies. Geographically related currencies and world important currencies are displayed by the same color. The thickness of lines is proportional to the currency pair correlation.

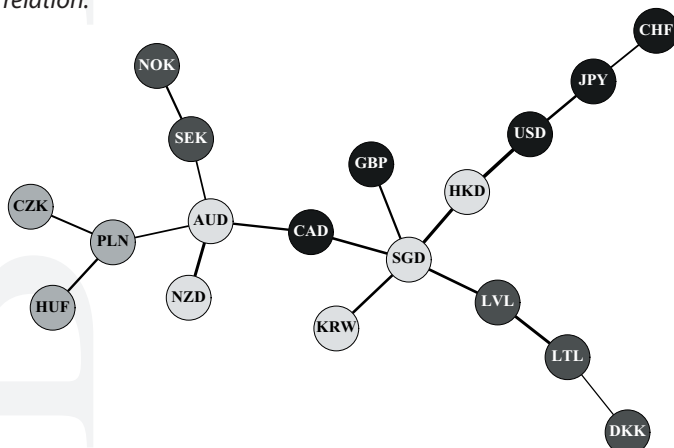

Figure 3 The comparison of two geometrically motivated methodologies applied to daily time-series data corresponding to the currencies depicted as graph nodes. Sammon mapping provides a two-dimensional view of the situation.²

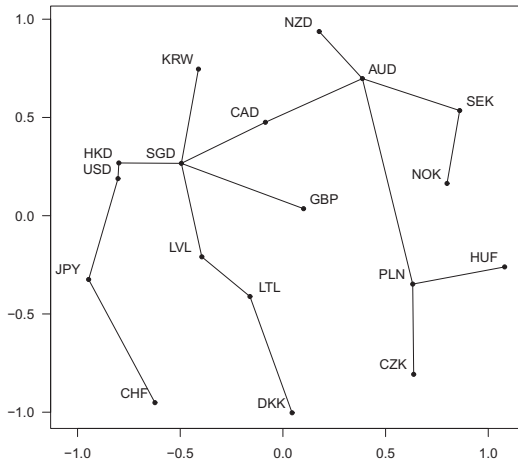
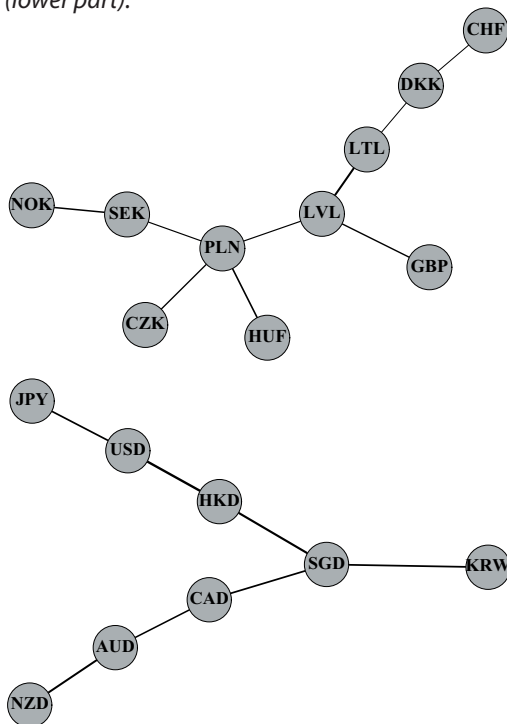

Figure 4 The different views provided by two independent MSTs: the MST of European currencies (upper part) and the MST of world currencies (lower part).

The non-uniqueness in the choice of the pair x_i, y_i is in part eliminated by the optimization of $E(\{x_i, y_i\}_{i=1}^n)$, which yields

$$[x_i, y_i]_{\min} = \arg \min_{[x_i, y_i]} E(\{[x_i, y_i]\}). \quad (5)$$

Technically, the minimum is achieved in an iterative way. It might be also noted that the main advantage of the nonlinear Sammon projection as compared to the known principal component

analysis is that it preserves the topological structure.

Our experience shows us that above mentioned approximate distance conservation property is crucial when considering the MST results. An output of the Sammon's method is presented in Figure 3. Here, the South-East part of the resulting map consists of European countries while the North-West part comprises the remaining currencies. The location of the European currencies seems to be rather diversified and cover larger area than the currencies of the rest of the world. On the other hand, some of the currencies, which occupy remoted noncentral positions of the MST are located rather close to each other when projected via the Sammon technique (CHF vs. DKK and HUF vs. NOK are just some of examples).

For the present, perhaps the best solution of the puzzle might be a separate construction of two MSTs for European and the remaining world currencies and the identification of their diversification characteristics. The results are given in Figure 4.

As an overall diversification indicator might be chosen the normalized tree length

$$\bar{L}_{MST} = \frac{1}{n-1} \sum_{[ij] \in MST_{graph}} d_{ij}. \quad (6)$$

In such a way, normalized tree length of the European currencies involved in the MST is 2.17, while for the rest of the world we obtained the value 1.37. The finding coincides with an observation of the high diversity of European currencies uncovered by the Samon mapping. In the new diagram, the distances of HUF vs. NOK as well as CHF vs. DKK are substantially shortened as well. The central positions of the PLN, LVL and SGD currencies are persistent.

4. CONCLUSION

The currency market application which combines the MST method (Mantegna, 1999) and Sammon method is presented in the paper. The interesting graph structures justified by the couplings between geographic locations for the currencies with preferentially central and highly stable economies have been uncovered. On the other hand, some apparent contradictions between the MST and Sammon mapping occurred, which can be mitigated by providing intuitive splitting of the original complete MST into two non-overlapping parts. The first part includes the MST of the European currencies, while the world currencies are comprised in the second part. Further methodological practice will require the innovative formulation and implementation of the rules on how to partition the graph uniquely by using information from the MST and Sammon mapping. It should be also mentioned that the construction of the MST is built on the pair correlations between currencies which can reflect not only economic relations but also possible speculations in the currency market. The paper was elaborated within the project VEGA 1/0973/11.

² The smaller the distance the larger is the correlation. The links represent correlations between currencies obtained by the MST construction.

References:

1. BONANNO, G., CALDARELLI, G., LILLO, F., MANTEGNA, R. N. Topology of correlation-based minimal spanning trees in real and model markets. In *Physical Review*. 2003, vol. 68.
2. MANTEGNA, R. N. Hierarchical structure in Financial Markets. In *The European Physical Journal B*. 1999, vol. 11, pp. 193-197.
3. MICCICHÉ, S., BONANNO, G., LILLO, F., MANTEGNA, R. N. Degree stability of a minimum spanning tree of price return and volatility. In *Physica A*. 2003, vol. 324, pp. 66-73.
4. ONNELA, J. P., CHAKRABORTI, A., KASKI, K., KERTÉSZ, J., KANTO, A. Asset Trees and Asset Graphs in Financial Markets. In *Physica Scripta*. 2003, vol. T106, pp. 48-54.
5. SAMMON, J. W. Jr. A Nonlinear Mapping for Data Structure Analysis. In *IEEE Transactions on Computers*. 1969, vol. C-18, no. 5, pp. 401-409.

Bazilejské dohody o kapitáli a kapitálová primeranosť bánk v SR

Miroslav Szpyrc, Daniel Novota
Technická univerzita v Košiciach

Finančná kríza zasiahla finančné trhy na celom svete, postihla sektor bankovníctva a finančníctva. Banky začali pociťovať problémy v oblasti likvidity a kapitálovej primeranosti. Ako sa postupne ukázalo, pravidlá kapitálovej primeranosti nastavené smernicou Bazilej II nie sú postačujúce. Bazilejský výbor preto vydal nové pravidlá Bazilej III, ktoré uvádzajú podrobnosti o globálnych regulačných štandardoch kapitálovej primeranosti bánk a likvidity. Nové pravidlá stanovujú vyšší a kvalitnejší kapitál pre banky, lepšie pokrytie rizík, zavádzajú pákový pomer, opatrenia na podporu vybudovania kapitálu, ktorý sa môže čerpať v krízových obdobiach, a zavedenie globálnych štandardov likvidity.

1 Bank for International Settlements.

KONCEPT KAPITÁLOVEJ PRIMERANOSTI

Kapitálová primeranosť (KP) predstavuje podiel vlastného kapitálu banky a rizikovo vážených aktív (RVA). Primeranosť vlastných zdrojov predstavuje pre banky povinnosť udržiavať určitú minimálnu výšku regulačného kapitálu vzhľadom na objem a rizikovosť svojich aktív. Hodnota kapitálu banky by mala pokryť budúce potenciálne straty z dnešných rizík finančnej inštitúcie. (Vokorokosová, Kočišová)

BAZILEJ I A JEHO DODATOK

V roku 1988 bola vypracovaná prvá regulačná smernica kapitálovej primeranosti Basel Capital Accord (BCA, Bazilej I). Dokument stanovil bankám minimálne kapitálové požiadavky (kapitálovú primeranosť) vzťahujúce sa na úverové riziko. Stanovil pomer kapitálu k rizikovo váženým úverom a ďalším aktívam vo výške minimálne 8 %:

$$KP = \frac{\text{Tier 1} + \text{Tier 2}}{\text{RVA} + \text{ÚEPP}} * 100\% \geq 8\%$$

Položky vlastného kapitálu (Tier 1) a doplnkové ho kapitálu (Tier 2) mali byť schopné pokryť bežné straty za predpokladu, že banka bude pokračovať vo svojej činnosti. Pri výpočte kapitálovej primeranosti sa každému aktívu priradila určitá váha vzhľadom na úverové riziko. Rizikové váhy sa priradili aj podsúvahovým aktívam, pričom podsúvahové aktíva sa pred pridelením váh konvertovali na úverové ekvivalenty podsúvahových položiek (ÚEPP). Odhad rizikovej váhy danej skupiny aktív bol daný regulátorom. Tento systém sa postupne zaviedol nielen v členských krajinách, ale prakticky vo všetkých ostatných krajinách s medzinárodne aktívnymi bankami. Na finančných trhoch však dochádzalo k vzniku nových druhov rizík, preto museli byť publikované viaceré dodatky k Bazileju I. Najpodstatnejším bol dodatok z roku 1996, ktorý začal zohľadňovať pri výpočte kapitálovej primeranosti aj trhové riziká:

$$KP = \frac{\text{Tier 1} + \text{Tier 2} + \text{Tier 3}}{KP_{UR} + KP_{TR}} * 100\% \geq 8\%$$

kde KP_{UR} je kapitálová požiadavka na krytie úverového rizika, KP_{TR} je kapitálová požiadavka na krytie trhových rizík a Tier 3 je kapitál tretieho poradia (krátkodobý podriadený dlh).

V dodatku boli uvedené aj jednotlivé metódy merania trhových rizík. Začal sa používať štandardný spôsob merania rizika definovaný Bazilejským výborom pre bankový dohľad, ktorý bol rovnaký pre všetky inštitúcie. Banky mohli použiť na výpočet kapitálových požiadaviek aj svoje interné modely, ak spĺňali určité minimálne požiadavky. Bazilej I definoval len kvantitatívnu časť na účely výpočtu kapitálovej požiadavky, kvalitatívna stránka bola zanedbaná. (Vokorokosová, Kováčová, BIS¹)

BAZILEJ II

Rastúca zložitosť bankovníctva ukázala, že jednoduchý rámec Bazileja I nebol postačujúci pre potreby bankovej praxe. Bazilejský výbor preto 26. júna 2004 schválil finálnu verziu nových pravidiel pre výkon bankovej činnosti a pre výkon dohľadu nad bankami (Basel II: International Convergence of Capital measurement and Capital Standards). Nové pravidlá nadobudli účinnosť od januára 2007, na Slovensku v praxi začali platiť až o rok neskôr (od 1. 1. 2008).

Rámec Bazilej II stojí na troch základných pilieroch. Prvý pilier sa zaoberá minimálnymi kapitálovými požiadavkami. Okrem úverového a trhového rizika sa berie do úvahy už aj operačné riziko. Kapitálová primeranosť sa vypočíta opäť ako podiel regulačného kapitálu a rizikovo vážených aktív:

$$KP = \frac{\text{Tier 1} + \text{Tier 2} + \text{Tier 3}}{KP_{UR} + KP_{TR} + KP_{OR}} * 100\% \geq 8\%$$

kde KP_{OR} je kapitálová požiadavka na krytie operačného rizika.

Ukazovateľ kapitálovej primeranosti nesmie byť nižší ako 8 %. Bazilej II neuvádza len kvantitatívny výpočet kapitálovej primeranosti, ale aj kvalitatívne stanovenie požiadaviek banky. (Vokorokosová, Polouček, BIS)

Druhý pilier sa zaoberá postupom orgánov bankového dohľadu. Definuje úlohy a prístupy regulačných orgánov pri dohľade nad procesom riadenia rizika. Orgány dohľadu by mali zabezpečiť, aby banky mali dostatočný kapitál na krytie všetkých rizík svojho podnikania, povzbudiť banky k rozvoju a k využívaniu lepších metód riadenia rizík. (Vokorokosová, BIS)

Tretí pilier stanovuje požiadavky na zverejňovanie informácií. Cieľom je prehľbiť trhový disciplín tým, že banky budú zverejňovať viac informácií a zvýšia tým stupeň transparentnosti. Účastníci trhu tak získajú prehľad o rizikovom profile banky, jej aktivitách a dostatočnosti jej kapitálu. (Vokorokosová, SBA)

Kapitálová primeranosť bank v EÚ je v súčasnosti regulovaná smernicou Európskeho parlamentu a Rady 2006/48/ES zo 14. júna 2006 o začatí a vykonávaní činností úverových inštitúcií (prepracované znenie) a smernicou Európskeho parlamentu a Rady 2006/49/ES zo 14. júna 2006 o kapitálovej primeranosti investičných spoločností a úverových inštitúcií (prepracované znenie). V SR je oblasť kapitálovej primeranosti súčasťou opatrenia NBS č. 4/2007 o vlastných zdrojoch financovania bánk a požiadavkách na vlastné zdroje financovania bánk vrátane neskorších novelizácií.

BAZILEJ III

Finančná kríza, ktorá sa prejavovala v európskom finančnom sektore najmä v rokoch 2008 a 2009, odhalila nedostatky v oblasti bankového podnikania.

V zásade existujú tri hlavné dôvody tejto nepriaznivej situácie:

1. viaceré banky nedisponovali dostatočným množstvom kapitálu,
2. niektoré banky z dôvodu dodržania podmienok kapitálovej primeranosti umelo navrhovali svoje bilancie voči kapitálu (pákový pomer) využívaním podsúvahových nástrojov,
3. banky mali často viazané krátkodobé zdroje v dlhodobých aktívach, čo spôsobovalo ich nízku likviditu na trhu. (Kohútiková)

Preto bolo potrebné rámec bazilejských dohôd upraviť. Vedúci predstavitelia skupiny G20 schválili na samite v Soule (11. a 12. novembra 2010) rámec Bazilej III a politický rámec Rady pre finančnú stabilitu (FSB) na obmedzenie morálneho hazardu systémovo dôležitých finančných inštitúcií vrátane pracovných postupov a lehôt stanovených v správe predloženej na samite. Rámec stanovuje požiadavku na vyšší a kvalitnejší kapitál, podmienky na lepšie pokrytie rizík, zavádza medzinárodne harmonizovaný pákový pomer slúžiaci ako nárazník k operáciám týkajúcim sa rizikového kapitálu (pomer aktív v súvahe a podsúvahe voči kapitálu), opatrenia na podporu vybudovania kapitálu, ktorý sa bude môcť čerpať v krízových obdobiach, a zavedenie dvoch globálnych štandardov pre likviditu (ukazovateľa krátkodobého likviditného krytia a ukazovateľa čistého stabilného financovania). (Bazilej III, Kohútiková)

Okrem nových pravidiel týkajúcich sa kapitálu navrhuje Bazilej III tieto opatrenia:

- Finančný dohľad: skupina G20 chce dosiahnuť lepší dohľad nad systémovým rizikom na miestnej i medzinárodnej úrovni.
- Finančné deriváty: G20 chce zaviesť štandardizáciu obchodov s derivátmi a centrálné zúčtovanie súkromných štruktúrovaných OTC kontraktov do konca roku 2012.
- Hedgové fondy: fondy od určitej veľkosti musia byť autorizované a zatažené povinnosťou vykazovania orgánu dohľadu. Návrh zákona EÚ obsahuje obmedzenia pre správcov fondov mimo EÚ.
- Účtovníctvo: spoločné globálne účtovné pravidlá.
- Ratingové agentúry: musia byť registrované a kontrolované. Európska únia prijala zákon o povinnej registrácii s priamym dohľadom, ktoré nadobudli účinnosť v roku 2010.
- Financovanie: G20 schválila princípy, ktoré majú zastaviť bonusové schémy v bankách založené na krátkodobých rizikových operáciách. (Guardian)

Nové štandardy by mali výrazne znížiť motiváciu bánk brať na seba nadmerné riziká a mali by znamenať nižšiu pravdepodobnosť výskytu finančných kríz alebo ich závažnosti.

KAPITÁLOVÉ POŽIADAVKY RÁMCA BAZILEJ III

Core Tier 1 a Tier 1

Upísaný a splatený základný kapitál vo forme bežných a prioritných akcií, ážiové fondy, nerozdeľný zisk a vybrané druhy CP sa v súčasnosti bežne označujú ako kapitál Core Tier 1. Kapitál Tier 1 sa potom skladá z kapitálu Core Tier 1 a ďalších cenných papierov splňajúcich podmienky zaradenia do kapitálu Tier 1. (Polouček, Biatic)

Plánované budúce zvýšenie kapitálových požiadaviek pre kapitál Core Tier 1 a Tier 1 podľa nového rámca Bazilej III je zobrazené v tab. 1. Kapitálová požiadavka Core Tier 1 sa postupne navýši z 2 % na konci roka 2012 na 4,5 % platného od 1. 1. 2015. Čo sa týka kapitálovej požiadavky Tier 1, tá sa v rovnakom časovom intervale navýši zo 4 % na 6 %.

KAPITÁLOVÝ KONZERVATÍVNY VANKÚŠ

V rámci dohody Bazilej III je definovaný tzv. kapitálový konzervatívny vankúš (*capital conservation buffer*), ktorý budú musieť banky vytvoriť, aby boli v budúcnosti pripravené na prípadné nepriaznivé udalosti. Začne sa tvoriť od začiatku roka 2016 a postupne, k 1. 1. 2019, dosiahne výšku 2,5 % (tab. 1).

Kapitálový konzervatívny vankúš vo výške 2,5 % bude splnený základným imaním po uplatnení odpočtov. Čím viac sa budú regulačné ukazovatele kapitálovej primeranosti približovať minimálnej požiadavke, tým väčšie budú obmedzenia pre rozdelenie zisku. (Bazilej III)

Tab. 1 Požiadavky na zvýšenie kapitálových požiadaviek

Kapitál Core Tier 1		Kapitál Tier 1	
Do 1. 1. 2013	2,0%	Do 1. 1. 2013	4,0%
Od 1. 1. 2013	3,5%	Od 1. 1. 2013	4,5%
Od 1. 1. 2014	4,0%	Od 1. 1. 2014	5,5%
Od 1. 1. 2015	4,5%	Od 1. 1. 2015	6,0%
Konzervatívny vankúš		Proticyklický vankúš	
Do 1. 1. 2016	0,00%	Do 1. 1. 2016	0,00%
Od 1. 1. 2016	0,625%	Od 1. 1. 2016	0 – 0,625%
Od 1. 1. 2017	1,250%	Od 1. 1. 2017	0 – 1,250%
Od 1. 1. 2018	1,875%	Od 1. 1. 2018	0 – 1,875%
Od 1. 1. 2019	2,500%	Od 1. 1. 2019	0 – 2,500%

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Bazileja III.

2 V tabuľke nie sú zahrnuté výsledky za ČSOB, a. s., ktorá nezverejňuje vo výročnej správe konkrétne údaje o kapitálovej primeranosti. Takisto nie sú zahrnuté stavebné sporiteľne, Slovenská záručná a rozvojová banka, a. s., a Raiffeisen Bank (Tatrabanka, a. s., odštepny závod).

3 Podľa dostupnosti jednotlivých výročných správ.

PROTICYKLICKÝ VANKÚŠ

Ďalšou novinkou v rámci dohody Bazilej III je zavedenie tzv. proticyklického vankúša (*countercyclical buffer*). Jeho účelom je dosiahnuť lepšiu ochranu bankového sektora v čase nadmerného rastu celkových úverov. Proticyklický vankúš bude zavedený ako rozšírenie kapitálového konzervatívneho vankúša. Na rozdiel od neho však tvorba proticyklického vankúša nie je automatická a povinná, bude sa vyžadovať len v tej krajine, kde sa vyskytne nadmerný rast úverového agregátu, ktorý môže byť sprevádzaný nadmernými rizikami. Proticyklický vankúš sa bude pohybovať v rozmedzí od 0 % do 2,5 % (tab. 1). Banky, ktoré budú udržiavať tento kapitál pod stanovenou hranicou, budú čeliť obmedzeniu vyplácania dividend, podielov na spätnom odkúpení a bonusov. (Bazilej III, Rafael)

KAPITÁL VYHRADENÝ PRE SYSTÉMOVU DÔLEŽITÉ BANKY

Systémovo dôležité finančné inštitúcie sú finančné inštitúcie, ktorých náhodné zlyhanie môže pre ich veľkosť, zložitosť a systémovú prepojenosť spôsobiť významné narušenie širšieho finančného systému a hospodárskej činnosti.

Systémovo dôležité banky budú musieť podľa rámca Bazilej III byť schopné absorbovať nečakané straty. Bazilejský výbor a Rada pre finančnú stabilitu rozvíjajú dobre integrovaný prístup k systémovo dôležitým finančným inštitúciám, ktorý by mohol zahŕňať kombinácie kapitálových príplatkov, podmieneného kapitálu a kaucii v dlhoch. (Bazilej III, Yasip)

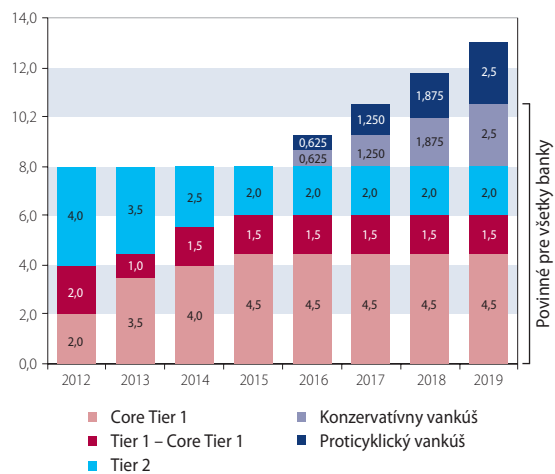
CELKOVÁ KAPITÁLOVÁ POŽIADAVKA PODĽA RÁMCA BAZILEJ III

Celková kapitálová požiadavka bude teda podľa rámca Bazilej III vyzeráť takto:

$$CKP = KP_{Tier1} + KP_{Tier2} + KKV + PV + KSDB$$

kde CKP je celková kapitálová požiadavka, KP_{Tier1} je kapitálová požiadavka Tier 1, KP_{Tier2} je kapitálová požiadavka Tier 2, KKV je kapitálový konzervatívny vankúš, PKB je proticyklický vankúš a $KSDB$ je kapitál vyhradený pre systémovo dôležité banky.

Graf 1 Kapitálové požiadavky rámca Bazilej III (v %)

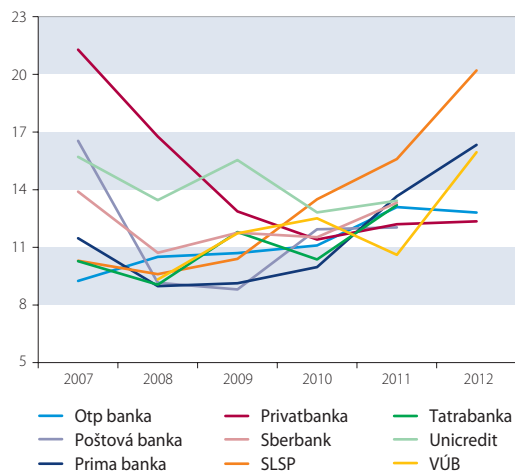
Zdroj: Vlastné spracovanie.

Graficky sú nové kapitálové požiadavky v čase zhrnuté v grafe 1. Celková povinná kapitálová požiadavka dosiahne od 1. 1. 2019 úroveň 10,5 %. V prípade uplatnenia plnej sadzby proticyklického vankúša však môže vzrásť až na 13 %. Kapitálová požiadavka pre systémovo dôležité banky sa môže ešte zvýšiť.

KAPITÁLOVÁ PRIMERANOSŤ SLOVENSKÝCH BÁNK

Zaujímavé bude teda sledovať, či sú slovenské banky pripravené na implementáciu rámca Bazilej III a či budú schopné splňať všetky nové kapitálové požiadavky. V tab. 2 a grafe 2 sú údaje o kapitálovej primeranosti slovenských bánk² za obdobie 2007 až 2012. Údaje sú čerpané z výročných správ jednotlivých bánk a sú vyjadrené v percentách. Z tabuľky vyplýva, že v roku 2011 a 2012³ splnila každá banka minimálnu povinnú kapitálovú primeranosť vyššiu ako 8 % stanovenú

Graf 2 Kapitálová primeranosť slovenských bánk v rokoch 2007 až 2012 (v %)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výročných správ bánk.

Literatúra:

1. BANK FOR INTERNATIONAL SETTLEMENTS: Basel committee: Proposal to issue a supplement to the Basel Capital Accord to cover market risks. [online]. Dostupné na: <http://www.bis.org/publ/bcbs15.htm>.
2. BANK FOR INTERNATIONAL SETTLEMENTS: The First Pillar Minimum Capital Requirements. [online]. Dostupné na: <http://www.bis.org/publ/bcbs107b.pdf>.
3. BANK FOR INTERNATIONAL SETTLEMENTS: The Second Pillar – Supervisory Review Process. [online]. Dostupné na: <http://www.bis.org/publ/bcbs107c.pdf>.
4. BANK FOR INTERNATIONAL SETTLEMENTS: Yaseen Anwar: Managing Systemically Important Financial Institutions. [online]. Dostupné na: <http://www.bis.org/review/r120615k.pdf>.
5. BIATEC: Niekoľko poznámok k bankovej regulácii. Odborný bankový časopis. Marec, 2011. Ročník 19. ISSN 1335 – 0900. [online]. Dostupné na: www.nbs.sk/_img/Documents/_PUBLIK_NBS_FSR/Biatec/Rok2011/biatec0311.pdf.
6. FINANCE.SK: Rekapitalizácia bánk bude trojfázová. Internetový ekonomický portál. [online]. Dostupné na: <http://www.finance.sk/spravy/finance/72042-rekapitalizacia-bank-bude-trojfazova/>.

Tab. 2 Kapitálová primeranosť slovenských bánk (v %)

	Otp banka	Poštová banka	Prima banka	Privat-banka	Sber-bank	SLSP	Tatra-banka	Unicredit	VÚB
2007	9,25	16,54	11,48	21,28	13,90	10,30	10,28	15,71	
2008	10,50	9,15	8,98	16,77	10,71	9,60	9,05	13,46	9,32
2009	10,70	8,81	9,13	12,87	11,76	10,50	11,80	15,54	11,73
2010	11,10	11,94	9,97	11,41	11,53	13,20	10,37	12,82	12,51
2011	13,10	12,04	13,66	12,20	13,32	15,20	13,20	13,43	10,61
2012	12,81		16,33	12,35		20,20			15,95

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výročných správ bánk.

v rámci Bazileja II, a vyššiu ako 10,5 % stanovených v rámci Bazileja III.

Je teda vidieť, že slovenské banky v súčasnosti nemajú problémy s kapitálovou primeranosťou, a teda nemal by pre ne byť problém aklimatizovať sa na nové kapitálové podmienky stanovené v rámci Bazileja III.

Dňa 26. októbra 2011 sa v Bruseli konal samit EÚ, kde bola prijatá dohoda o rekapitalizácii európskych bánk. Podľa tejto dohody museli finančné inštitúcie v štátoch EÚ najneskôr do konca júna 2012 navýšiť svoj súčasný kapitál na úroveň 9 %. Táto dohoda sa týka aj slovenského bankového sektora. Ako sme však videli v tab. 2 a v grafe 2, ani jedna slovenská banka nemá problém spĺňať túto podmienku.

ODHADOVANÝ DOPAD BAZILEJA III NA BANKY V EÚ

Požiadavky Bazileja III budú mať významný vplyv na európsky bankový sektor. Podľa štúdie McKinsey (2010), vychádzajúcej z údajov bánk z druhého štvrťroka 2010, bude bankový sektor potrebovať do roku 2019 asi 1,1 bilióna EUR ďalšieho kapitálu Tier 1, 1,3 bilióna EUR krátkodobej likvidity a asi 2,3 bilióna EUR dlhodobého financovania.

Podľa tejto štúdie nový rámec Bazileja III zníži ukazovateľ rentability vlastného kapitálu ROE európskych bánk približne o 4 percentuálne body. Banky môžu predísť možnému poklesu ziskovosti znížením nákladov, preceňovaním produktov, zvýšením kapitálu a pod. Do úvahy by ale mohli brať aj ďalšie riešenia, napr. zlepšenie manažmentu kapitálovej primeranosti a likvidity alebo reštrukturalizáciu aktív a pasív. Tieto dve možnosti by mohli problém riešiť aj z dlhodobého hľadiska. (McKinsey)

Segmenty retailového (maloobchodného), podnikového (korporátneho) a investičného bankovníctva budú ovplyvnené rôznymi spôsobmi:

- *Retailové banky* budú ovplyvnené minimálne (aj keď inštitúcie s veľmi nízkymi kapitálovými ukazovateľmi sa môžu ocitnúť pod značným

tlakom). Tento segment je značne zastúpený v slovenskom bankovom sektore.

- *Korporátne banky* bude rámec Bazileja III obmedzovať predovšetkým v štruktúrovanom financovaní a financovaní obchodu. Tento segment má zastúpenie aj v slovenskom bankovom sektore.
- *Investičné banky* angažované v obchodovaní na kapitálových trhoch budú zasiahnuté najviac. Tento segment však nie je relevantný pre slovenský bankový sektor. (McKinsey)

Ako je vidieť z grafu 2, slovenské banky nemajú problémy s kapitálovou primeranosťou (všetky z nich majú ukazovateľ kapitálovej primeranosti za posledné obdobie nad hranicou 10,5 %). Problém by nemal nastať ani v oblasti krátkodobej likvidity. Jediným problémom by mohla byť dlhodobá likvidita (napr. krytie dlhodobých úverov na bývanie krátkodobými zdrojmi v prípade niektorých bánk). Pre slovenské banky bude mať smernica Bazileja III pravdepodobne najväčší dopad na riadenie dlhodobých zdrojov. Tie by sa z dôvodu úprav potrebných na zavedenie rámca mali stať drahšími, čo by mohlo mať dopad na cenu dlhodobých úverov pre klientov. Vo všeobecnosti však možno slovenský bankový sektor považovať za zdravý a zatiaľ sa neočakáva problém s adaptáciou na nový rámec.

ZÁVER

Regulácia Bazileja III sa snaží dosiahnuť, aby banky boli schopné v budúcnosti odolávať turbulenciám na trhoch. Zameriava sa hlavne na to, aby zlepšili a posilnili svoju kapitálovú štruktúru a aby zodpovednejšie riadili svoju likviditu. Bazilej III bude zavedený postupne od 1. 1. 2013 až do 1. 1. 2019, čo umožní bankám lepšie sa prispôbiť novým pravidlám. Mal by viesť k stabilizácii a zlepšeniu kvality kapitálu s dodatočnými proticyklickými vankúšmi. Dá sa teda očakávať, že regulácia zníži pravdepodobnosť budúcich kríz a zároveň podporí dlhodobý potenciálny rast ekonomiky eurozóny a teda aj Slovenska.

7. GUARDIAN: Basel III: the main points. [online]. Dostupné na: www.guardian.co.uk/business/2010/sep/13/basel-iii-the-main-points.
8. KOHÚTIKOVÁ: Basel III. 2012. [online]. Dostupné na: www.zpns.sk/index.php?option=com_docman&task=doc_detail&sid=677&Itemid=29.
9. KOVÁČOVÁ, M.: The New Basel Capital Accord: Basel II. Odborný mesačník pre teóriu a prax finančných trhov. November, 2004. ISSN 1336-5711. Dostupné na: www.derivat.sk/index.php?PageID=2.
10. MCKINSEY & COMPANY: Basel III and European Banking: Its impact, how banks might respond, and the challenges of implementation. McKinsey Working Papers on Risk, Number 26, November 2010. [online]. Dostupné na: www.mckinsey.com/Client_Service/Risk/Latest_thinking/Working_papers_on_risk.
11. POLOUČEK, S.: Bankovníctví. Nakladatelství C H Beck, 2006. ISBN 8071794627.
12. REPULLO, R., SAURINA, J.: The countercyclical capital buffer of Basel III: A critical assessment. Center for Monetary and Financial Studies (CEMF). Marec 2011. [online]. Dostupné na: [ftp://ftp.cemfi.es/pdf/papers/repullo/Repullo-Saurina%20Final%20R.pdf](http://ftp.cemfi.es/pdf/papers/repullo/Repullo-Saurina%20Final%20R.pdf).
13. SLOVENSKÁ BANKOVÁ ASOCIÁCIA: Basel II – základné informácie. [online]. Dostupné na: <http://www.sbaonline.sk/sk/projekty/basel2/zakladne-informacie/>.
14. Smernica 2006/48/ES zo 14. júna 2006 o začatí a vykonávaní činností úverových inštitúcií.
15. Smernica 2006/49/ES zo 14. júna 2006 o kapitálovej primeranosti investičných spoločností a úverových inštitúcií.
16. THE BASEL III ACCORD. Basel iii Compliance professionals Association. [online]. Dostupné na: www.basel-iii-accord.com/.
17. VOKOROKOSOVÁ, R., KOČIŠOVÁ, K.: Manažment bankových operácií. Vydavateľstvo: Elfa s.r.o., Košice, 2009. ISBN 978-80-8086-118-6.
18. Výročné správy bánk.

Finančné deriváty a riadenie verejného dlhu

Martin Novák
Národná banka Slovenska

Subjekty verejnej správy, predovšetkým ústredná štátna správa, uzatvárajú derivátové kontrakty pri riadení verejného dlhu. Hlavným cieľom riadenia verejného dlhu je zabezpečenie potrieb financovania krajiny s čo najnižšími nákladmi pri rozumnej miere rizika. Na zabezpečenie sa proti úrokovému alebo menovému riziku pri riadení verejného dlhu využívajú krajiny finančné deriváty, predovšetkým swapy. V minulosti sa však swapy využívali aj na manipulovanie s dlhom krajiny s cieľom splniť maastrichtské kritériá. Išlo predovšetkým o zrušenie swapov a o menové a úrokové swapy realizované za mimotrhovú cenu.

DEFINÍCIA DERIVÁTU

Podľa medzinárodných účtovných štandardov, konkrétne IAS 39, je derivát finančný nástroj alebo iná zmluva v rozsahu pôsobnosti tohto štandardu, ktorý spĺňa všetky tri nasledujúce vlastnosti:

a) jeho hodnota sa mení v závislosti od zmeny určenej úrokovej miery, ceny finančného nástroja, ceny komodity, kurzu cudzích mien, cenového alebo úrokového indexu, úverového ratingu alebo úverového indexu alebo inej premennej, a to za predpokladu – v prípade nefinančnej premennej – že daná premenná nie je špecifická pre zmluvnú stranu (niekedy sa nazýva ako podkladová premenná);

b) nevyžaduje počiatočnú čistú investíciu alebo vyžaduje počiatočnú čistú investíciu, ktorá je nižšia, ako by sa vyžadovalo pri iných typoch zmlúv, od ktorých by sa očakávala podobná reakcia na zmeny trhových faktorov,

c) jeho vysporiadanie nastane k budúcemu dátumu.

DERIVÁTY V ŠTATISTIKÁCH VEREJNEJ SPRÁVY

Zaznamenávanie derivátov v štatistikách verejnej správy upravuje predovšetkým Európsky systém účtov 1995 (ďalej ESA 95), Príručka vládneho deficitu a dlhu (Manual on Government Deficit and

Pakt stability a rastu

Pakt stability a rastu je dohoda, ktorá zaväzuje členské krajiny (primárne krajiny eurozóny) dodržiavať rozpočtovú disciplínu. Má významnú úlohu v hospodárskom riadení. Pakt stability a rastu je úzko spojený s vytvorením hospodárskej a menovej únie a má zabrániť nadmerným rozpočtovým deficitom po zavedení eura. Zmluva o hospodárskej a menovej únii síce určuje kritériá, za ktorých môže krajina zaviesť euro, nevyjadruje sa však k rozpočtovej politike po jeho zavedení. V tomto zmysle je Pakt stability a rastu možné považovať za priame pokračovanie zmluvy o hospodárskej a menovej únii. Cieľom paktu je zabezpečiť riadne hospodárenie s verejnými financiami v Únii, aby členské štáty s menej zodpovednou rozpočtovou politikou nepoškodili dôveru v euro, ekonomickú stabilitu celej eurozóny a tým aj iné členské krajiny. Ďalším cieľom je podpora konvergenzie, približovania sa ekonomík členov eurozóny a vytváranie spoločnej fiškálnej politiky.

Fungovanie Paktu spočíva hlavne na dvoch pilieroch, ktoré vyplývajú z dvoch nariadení: preventívnej časti a nápravnej časti. Preventívna časť zodpovedá multilaterálnej kontrole stavu

verejných financií v členských krajinách. Členské krajiny vypracúvajú pravidelne programy stability, ktoré slúžia ako podklad na riadenie finančnej a hospodárskej politiky a obsahujú strednodobé ciele verejných rozpočtov. Tieto programy dostáva a hodnotí Komisia. Nápravná časť nastáva v momente, keď deficit prekročí 3 % HDP. Proces sa nazýva postup pri nadmernom deficite. O jeho začatí rozhodne Rada EÚ na základe odporúčania Európskej komisie. Dotknutý štát dostane odporúčania na nápravu a termín, dokedy musí prijať opatrenia na nápravu. Postup členského štátu podlieha monitoringu Komisie a Rady EÚ. V prípade, že krajina neprijíma adekvátne opatrenia alebo neplní stanovený plán, postup pri nadmernom deficite môže vyvrcholiť do uplatnenia sankcií. V prípade skresľovania údajov o deficite a dlhu, či už zámerného alebo z nedbanlivosti, môže Rada EÚ na základe odporúčania Komisie uložiť pokutu dotknutému členskému štátu až do výšky 0,2 % HDP podľa povahy, závažnosti a trvania skresľovania dát.

(zdroj: www.europa.sk)

Debt, ďalej MGDD), nariadenie Rady (ES) č. 479/2009 z 25. mája 2009 o uplatňovaní Protokolu o postupe pri nadmernom schodku, ktorý tvorí prílohu Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva, usmernenie Eurostatu o účtovaní finančných derivátov pre postup pri nadmernom schodku (Eurostat Guidance on accounting rules for EDP, Financial derivatives), nariadenie (ES) Európskeho parlamentu a Rady č. 2558/2001 z 3. decembra 2001, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie Rady (ES) č. 2223/96, pokiaľ ide o reklasifikáciu vypořádania dojednaní o swapoch a na základe dôhod o termínovaných sadzbách.

VÝPOČET DLHU VEREJNEJ SPRÁVY NA ÚČELY POSTUPU PRI NADMERNOM DEFICITE (TZV. MAASTRICHTSKÝ DLH)

Úplnú definíciu dlhu verejnej správy na účely postupu pri nadmernom deficite (Excessive Deficit Procedure, ďalej EDP) v hospodárskej a menovej únii poskytuje protokol, ktorý je prílohou Zmluvy o Európskej únii (Maastricht 1992). Podľa tohto dokumentu dlh znamená celkový hrubý dlh v nominálnej hodnote nesplatený ku koncu roka a konsolidovaný medzi sektormi verejnej správy a v rámci týchto sektorov. Táto definícia je doplnená v nariadení Rady (ES) č. 479/2009, kde špecifikuje komponenty dlhu verejnej správy s ohľadom na definície finančných záväzkov v ESA 95. Podľa tohto nariadenia dlh verejnej správy tvoria jej záväzky v týchto kategóriách: obeživo a vklady (AF.2), cenné papiere okrem akcií, s vylúčením finančných derivátov (AF.33) a úvery (AF.4), ako sú definované v ESA 95.

Ak sú tieto záväzky denominované v cudzej mene, majú sa konvertovať do domácej meny príslušným spotovým výmenným kurzom platným v posledný deň vykazovaného obdobia.

Záväzky denominované v domácej mene a konvertované do cudzej meny prostredníctvom zmluvnej dohody (swapu) sa majú konvertovať do cudzej meny kurzom dohodnutým vo swapu a potom do domácej meny prostredníctvom príslušného trhového kurzu platného v posledný deň vykazovaného obdobia.

Záväzky denominované v cudzej mene a konvertované prostredníctvom zmluvnej dohody (swapmi) do domácej meny sa však majú vykazovať v domácej mene konvertovaním z cudzej meny prostredníctvom výmenného kurzu dohodnutého v príslušnej zmluvnej dohode (swapu). Toto pravidlo pre konverziu sa týka iba menových swapov (*currency swaps*, resp. *cross-currency interest rate swaps*), ktoré sú založené na existujúcom záväzku, to znamená swapov naviazaných priamo na skutočné dlhové nástroje emitované subjektom verejnej správy. Menové swapy, ktoré sa nevzťahujú priamo na existujúce záväzky, sa vykážu vo finančnom nástroji AF.34 (finančné deriváty).

V mnohých krajinách subjekty ústrednej štátnej správy, prípadne aj subjekty ďalších subsektorov verejnej správy zo zákona nesmú uzavrieť menový swap, ktorý priamo nesúvisí s existujúcim zá-

väzkom. Ak to majú dovolené a uzavrú taký swap, ktorý nie je naviazaný na existujúci záväzok, tento swap (za predpokladu, že jeho cena zodpovedala trhovej cene) nemá vplyv na výšku dlhu verejnej správy, pretože deriváty nevstupujú do výpočtu dlhu verejnej správy.

Regulácia nekladie prísne reštrikcie, čo sa týka naviazanosti derivátu na existujúci dlhový nástroj, ako napríklad:

- derivátový obchod nemusí byť nevyhnutne uzavretý v čase emisie podkladového dlhového nástroja,
- derivátový kontrakt môže mať ľubovoľnú splatnosť medzi dátumom emisie a dátumom splatnosti podkladového dlhového nástroja,
- takéto obchody sa môžu vzťahovať aj na súbor dlhových nástrojov a nie iba na jeden špecifický obchod, kryjúc riziko súvisiace s viacerými dlhovými nástrojmi.

Mnohé krajiny eurozóny emitujú časť svojho dlhu v cudzej mene z rôznych dôvodov, napríklad z dôvodu rozšírenia spektra investorov alebo profitovania z nižších nákladov na požičiavanie si. Na konverziu získaných prostriedkov z emisie dlhopisov v cudzej mene do domácej meny, s eliminovaním kurzového aj úrokového rizika, sa využívajú menové swapy, pri ktorých si zmluvné strany vymieňajú istiny aj úrokové platby v rôznych menách.

Menové swapy v podstate môžu mať vplyv na dlh iba prostredníctvom dohodnutých výmenných kurzov. Ak sú prostriedky získané emisiou dlhového nástroja vymenené do domácej meny prostredníctvom swapu, toky platieb sú zafixované kontraktom. V jednoduchom prípade, keď sú výška platieb a ich splatnosť súvisiace s dlhovým nástrojom a príslušným swapom rovnaké, subjekt verejného sektora bude platiť sumy v domácej mene a dostávať platby v cudzej mene, ktoré sa budú používať na úhradu úrokov a menovitej hodnoty podkladového dlhového nástroja. Z tohto príkladu je zrejmé, že subjekt verejnej správy nie je vystavený kurzovému riziku v súvislosti s platbami za pôvodný dlhový nástroj v cudzej mene. Nominálna hodnota dlhového nástroja emitovaného v cudzej mene sa vykáže v domácej mene prepočtom kurzom dohodnutým vo swapovom kontrakte.

ZRUŠENIE SWAPU

Často sa stáva, že jedna zmluvná strana swapového kontraktu chce anulovať takýto kontrakt. V takom prípade môže uzavrieť ďalší swap, ktorý by úplne alebo takmer úplne vykompenzoval pôvodný swap. Ďalším riešením je dohodnúť sa s pôvodnou protistranou na predčasnom zrušení swapu (*swap cancellation*), pričom sa vyplatí trhovú hodnotu swapu aktuálna ku dňu jeho zrušenia. Táto trhovú hodnotu swapu sa vyplatí ako jednorazová platba v prospech protistrany, ktorá ku dňu zrušenia derivátu vykazovala jeho kladnú reálnu hodnotu na aktívach. Uhradením tejto jednorazovej platby zanikajú všetky pohľadávky a záväzky vyplývajúce z pôvodného kontraktu.

V súlade s usmernením Eurostatu o účtovaní finančných derivátov pre postup pri nadmernom schodku tieto jednorazové platby za zrušenie swapov nemajú vplyv na schodok v celkovej výške platby v čase zrušenia swapu, a preto celková platba nemá vplyv na výšku deficitu verejnej správy v roku zrušenia swapu v celkovej výške. Táto platba sa má rozložiť na celkovú pôvodnú životnosť swapu, pričom bude mať vplyv na deficit počas tohto obdobia. V roku zrušenia swapu korekcia v EDP zahŕňa čisté úrokové platby časovo rozlíšené ku dňu zrušenia swapu plus časť jednorazovej platby pripadajúcej na príslušný rok odo dňa zrušenia swapu. Toto pravidlo platí pre všetky swapy, či už boli uzavreté na účely hedgingu, arbitráže alebo dosiahnutia zisku na základe trhových očakávaní.

Ak by sa jednorazová platba zo zrušenia swapu vykazovala v plnej výške v roku zrušenia swapu, rušenie swapov by bolo prostriedkom na umelé ovplyvňovanie výšky deficitu/prebytku štátneho

rozpočtu. Vláda by mohla zrušiť swap, tým ovplyvniť výšku deficitu/prebytku a následne uzavrieť nový swap.

SWAPY ZA MIMOTRHOVÚ CENU

V prípade swapov je kľúčovou otázkou, či boli uskutočnené za trhovú alebo mimotrhovú cenu (*off-market swaps*). Ak sa swap realizuje za trhovú cenu, jeho reálna hodnota na začiatku je nulová, respektíve blízka nule. V prípade swapu uskutočneného za mimotrhovú cenu je jeho reálna hodnota na začiatku nenulová (a nie blízka nule), to znamená, že podmienky swapu sú pre protistrany nevyvážené. Protistrana, ktorá už pri zobchodovaní swapu za mimotrhovú cenu profitovala z tohto swapu, poskytovala obchodnému partnerovi kompenzáciu. Takmer vo všetkých prípadoch táto kompenzácia mala formu jednorazovej platby, ktorú zaplatila protistrana zvýhodnená v derivátovom kontrakte. Pri takomto kontrakte by mala byť úverová zložka jasne identifikovaná.

Príklady zaznamenávania swapov

Príklad č. 1

Vláda emitovala dlhopisy v domácej mene a z emisie získala 100 EUR. Z rôznych dôvodov chce vláda zredukovať údaj o verejnom dlhu. Vláda by mohla uskutočniť menový swap za mimotrhovú cenu EUR/USD = 1, pričom trhovú spotovú kurz by bol 1,25. Na začiatku by vláda za 100 EUR získala 100 USD od protistrany, a nie 125 USD. Na konci kontraktu by vláda vrátila 100 USD a získala 100 EUR. V dôsledku pre vládu nevýhodného mimotrhového výmenného kurzu by táto dohoda viedla k redukcii verejného dlhu, pretože v súlade s metodológiou EDP by sa hodnota dlhu 100 EUR prepočítala kurzom dohodnutom v kontrakte (swapový kontrakt priamo naviazaný na podkladový dlhový nástroj), čiže na 100 USD a týchto 100 USD by sa precenilo trhovým kurzom EUR/USD = 1,25, čiže výška dlhu by bola 80 EUR. Navyše by vláda prijala od protistrany jednorazovú platbu vo výške 25 USD, pričom platby dolárovej časti swapu by boli upravené tak, aby vláda splatila 125 USD počas životnosti swapu.

V prípade absencie pravidiel Eurostatu by vláda takouto transakciou dosiahla redukcii dlhu (konverziou emitovaného dlhu za mimotrhovú cenu) a jednorazové zlepšenie svojho deficitu (prijatá platba). Počas ďalšej životnosti swapu by však zaplatila viac čistých úrokových platieb, ktoré by eliminovali úvodný pozitívny efekt. Navyše by sa vystavila devízovému riziku, pretože konvertovala dlh v domácej mene do dlhu v zahraničnej mene.

Podľa pravidiel Eurostatu o swapoch za mimotrhovú cenu by takáto zmluva už nepomohla vláde dosiahnuť jej pôvodný cieľ. Menový swap by bol rozdelený na swap za trhovú

cenu pri kurze EUR/USD = 1,25 a na úver prijatý v cudzej mene (zaznamenaný v nástroji AF4) v objeme dodatočnej platby prijatej vládou. Tento úver v cudzej mene by sa splácal počas životnosti swapu.

Príklad č. 2

Vláda emitovala dlhopisy v cudzej mene a z emisie by získala 140 USD. Vláda chce zredukovať údaj o verejnom dlhu a uzavrie menový swap za mimotrhovú cenu EUR/USD = 1,40 pričom trhovú spotovú kurz by bol EUR/USD = 1,00. Na začiatku by vláda za 140 USD získala zo swapu od protistrany iba 100 EUR. Ďalších 40 EUR by získala ako paušálnu platbu. Počas kontraktu by vláda splatila 140 EUR a získala 140 USD. V dôsledku pre vládu nevýhodného mimotrhového výmenného kurzu by táto dohoda viedla k redukcii verejného dlhu, keďže v súlade s metodikou EDP by sa hodnota dlhu 140 USD prepočítala kurzom dohodnutým v kontrakte (swapový kontrakt priamo naviazaný na podkladový dlhový nástroj), čiže na 100 EUR. Výška dlhu by tak bola 100 EUR, a nie 140 EUR.

Príklad č. 3

V prípade úrokového swapu za mimotrhovú cenu je dohodnutá fixná sadzba swapu odlišná od aktuálnych trhových podmienok. Ak je, napríklad, dlhodobá úroková sadzba na trhu 5 %, štandardný úrokový swap spravidla zahŕňa výmenu fixných platieb vo výške 5 % z podkladového aktíva za platby odvíjajúce sa od pohyblivej úrokovej sadzby z rovnakého podkladového aktíva. Pri úrokovom swape za mimotrhovú cenu môže byť dohodnutá fixná úroková sadzba napríklad vo výške 6 %. To znamená, že zmluv-

na strana platiaca fixné platby bude ročne platiť viac o 1 % z podkladového aktíva počas celej životnosti kontraktu. Ako kompenzáciu dostane od protistrany na začiatku swapu veľkú platbu, napríklad pri 10-ročnom swape 7,7 % z hodnoty podkladového aktíva, čo zodpovedá súčasnej hodnote desiatich platieb vo výške 1 %.

Príklad č. 4

Na zníženie vykazovaného dlhu sa mohli pravdepodobne využívať aj FX swapy. Vychádzajme z predpokladu, že finančná inštitúcia mala veľký obchodný limit na krajinu a za províziu bola ochotná realizovať swap za mimotrhovú cenu, čím poskytla vláde skrytý úver. Vláda vykázala derivát oddelene od podkladového aktíva. Prostriedky v cudzej mene, získané emisiou dlhopisov alebo napríklad predajom majetku zahraničnému investorovi, konvertovala na domácu menu prostredníctvom swapu za mimotrhovú cenu, čím získala prostriedky navyše, bez navýšenia dlhu krajiny.

Pre zjednodušenie predpokladajme, že vláda uzavrela s finančnou inštitúciou FX swap EUR/USD so splatnosťou jeden rok, pričom úrokové sadzby pre EUR aj pre USD na jeden rok sú rovnaké, čiže aktuálny spotový kurz EUR/USD = 1,20 je rovnaký ako ročný forwardový kurz EUR/USD = 1,20 a spotový kurz ani úrokové sadzby sa nemenia. Abstrahujeme tiež od diskontovania budúcich peňažných tokov. Vláda mala k dispozícii 120 USD (spotový kurz EUR/USD = 1,20, ročný forwardový kurz EUR/USD = 1,20). Vláda kupuje za mimotrhovú spotovú cenu EUR/USD = 1,00 a predáva za forwardový kurz za mimotrhovú cenu EUR/USD = 1,00.

Za 120 USD nakúpi 120 EUR za mimotrhovú spotovú cenu, namiesto 100 EUR za trhovú cenu.

Reálna hodnota derivátu na začiatku swapu je mínus 20 EUR (ak nezohľadňujeme časovú hodnotu peňazí, hodnota pohľadávky zo swapu je 120 USD, čo je 100 EUR, prepočtom trhovým kurzom EUR/USD = 1,20, a hodnota záväzku je 120 EUR). Ak vláda vykázala derivát iba ako samostatný obchod, bez naviazanosti na existujúci záväzok, reálna hodnota derivátu sa vykazovala vo finančnom nástroji AF.34 – finančné deriváty, ktoré nevstupujú do výpočtu dlhu krajiny. Takto zakryla prijatý úver formou FX swapu.

V nariadení, podobne ako v ESA 95 a v prvých dvoch vydaniach MGDD sa takéto neštandardné swapy nespomínajú. Preto nie je ľahké posúdiť, či tieto operácie boli v súlade s konkrétnymi usmerneniami. Aj v prípade absencie jednoznačnej špecifikácie zaznamenávania takýchto obchodov sa swapy vo všeobecnosti chápali ako deriváty na riadenie rizika s nulovou hodnotou na začiatku. Ak však komerčná finančná inštitúcia uzavrela so subjektom verejnej správy swap za mimotrhovú cenu, pravdepodobne nepostupovala v súlade s Medzinárodným kódom správnej praxe pre finančné trhy a asi ani v súlade s vlastnými internými predpismi. Medzinárodný kód správnej praxe pre finančné trhy neumožňuje obchodníkom obchodovať za mimotrhovú cenu. Navyše interné kontrolné systémy komerčných bánk sledujú obchody, porovnávajú ich s aktuálnymi trhovými cenami a v prípade netrhovej ceny je podozrenie na nekalé praktiky, okrem mimoriadnych situácií, napríklad, ak obchodník nemôže obchodovať za najlepšiu trhovú cenu z dôvodu vyčerpaných alebo neexistujúcich vzájomných obchodných limitov na protistranu, ktorá ponúka najlepšiu trhovú cenu.

V roku 2008 Eurostat doplnil metodologický rámec aj pre zaznamenávanie swapov za mimotrhovú cenu v národných účtoch, pričom swap za mimotrhovú cenu má byť rozdelený na dve zložky:

1. Swap založený na bežných podmienkach spotového trhu, čiže s nulovou začiatočnou trhovou hodnotou, zaznamenaný v súlade s obvyklými pravidlami, teda ako štandardný swap. Táto časť swapu nemá vplyv na dlh verejnej správy ani na začiatku, ani neskôr počas jeho životnosti. Zmena reálnej hodnoty swapu je zaznamenaná v nástroji AF.34 – finančné deriváty.
2. Úverová zložka predstavujúca prijatý alebo poskytnutú platbu spravidla na začiatku swapu. Tento úver je úročený a spláca sa v priebehu životnosti finančného nástroja. Ak je subjekt verejnej správy príjemcom finančných prostriedkov vo forme druhej zlož-

ky swapu za mimotrhovú cenu, tieto prijaté prostriedky sa vykážu ako prijatý úver, ktorý zvyšuje verejný dlh (ide o úver klasifikovaný ako finančný nástroj AF.4).

Viacere krajiny eurozóny mali a naďalej majú problémy s plnením maastrichtských kritérií. Kritérium pomeru deficitu štátneho rozpočtu k hrubému domácejmu produktu (HDP), ako aj kritérium pomeru verejného dlhu k HDP skresľovali okrem používania finančných derivátov aj jednorazovými opatreniami, napríklad predajom nehnuteľného majetku alebo predajom licencií (napríklad licencií UMTS). Doplnená metodika Eurostatu pre zaznamenávanie zrušenia swapov a zaznamenávanie swapov za mimotrhovú cenu v štatistikách verejnej správy eliminovala možnosť využívania tohto nástroja na umelé znižovanie deficitu a dlhu krajiny, a tým prispela aj k vyššej kvalite údajov za verejnú správu.

Použitá literatúra:

1. Európsky systém účtov roku 1995 (The European system of national and regional accounts 1995).
2. Medzinárodný kód správnej praxe pre finančné trhy (The Model Code – The International Code of Conduct and Practice for the Financial Markets).
3. Medzinárodný účtovný štandard (IAS) 39.
4. Nariadenie (ES) Európskeho parlamentu a Rady č. 2558/2001 z 3. decembra 2001, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie Rady (ES) č. 2223/96, pokiaľ ide o reklasifikáciu vysporiadania dojednaní o swapoch a na základe dohôd o termínovaných sadzbách.
5. Nariadenie Rady (ES) č. 479/2009 z 25. mája 2009 o uplatňovaní Protokolu o postupe pri nadmernom schodku, ktorý tvorí prílohu Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva.
6. Príručka vládneho deficitu a dlhu (Manual on Government Deficit and Debt).
7. Statistical Implications of the Stability and Growth Pact: Creative accounting and the role of Eurostat (Lena Frej Ohlsson, September 2007).
8. Usmernenie Eurostatu o účtovaní finančných derivátov pre postup pri nadmernom schodku (Eurostat Guidance on accounting rules for EDP, Financial derivatives).
9. www.europaskaunia.sk

THE SECOND PILLAR OF THE BANKING UNION AND ITS CHALLENGES

Júlia Čillíková, Vladimír Dvořáček, Peter Pénzeš,
Národná banka Slovenska

In June 2013 the European Commission published a proposal for a Regulation establishing a Single Resolution Mechanism as the second pillar of the so-called banking union. The main idea of this initiative is to shift the decision-making processes prescribed in the Bank Recovery and Resolution Directive from the local level to supranational level. The article summarises the main points of the proposal and outlines the challenges that will most probably need to be addressed when negotiations on the proposal take place at the EU level (p. 2).

ASSESSMENT OF LONG-TERM GUARANTEES IN SLOVAKIA (Part 1)

Andrea Gondová, Zuzana Kardošová, Národná banka Slovenska

The influence of proposed changes to insurance sector regulation, mainly on long-term guaranteed products and annuity products in non-life insurance, was tested in EU Member States in the first half of 2013 in accordance with European Commission requirements. The related impact study consisted of two parts, namely a quantitative calculation of solvency capital requirements for insurance undertakings and a qualitative questionnaire on the proposed changes to regulatory regime. The quantitative calculation involved the calculation of technical reserves using 13 different scenarios. The results of the participating insurance undertakings were first verified by national supervisory authorities and then compiled by the EIOPA for the whole European Union. This article assesses the data of participating insurance undertakings licensed in Slovakia and, based on the results, offers some reasons why the measures proposed by the European Commission do not need to be implemented in the Slovak insurance sector. The first part of the article focuses on the impact analysis of scenarios 1 to 3, while the second part, to be published in the next issue of Biatic, will look at the impact of the remaining scenarios (p. 5).

SEPA CREDIT TRANSFER AND DIRECT DEBIT – NEW TODAY, STANDARD TOMORROW

Miroslava Kotasová, Národná banka Slovenska

The replacement of national credit transfers and direct debits with common SEPA payment instruments from 1 February 2014 in the Slovak Republic is a direct consequence of SEPA implementation in the country. The SEPA credit transfer scheme allows payment service providers to offer payments in euro currency individually or in bulk. Standards facilitate payment origination, processing and reconciliation, while processes are based on STP (straight-through processing) without manual inputs. The main features of the SEPA credit transfer scheme are the International Bank Account Number (IBAN), Business Identifier Code (BIC) and ISO 20022 XML data format. The European Payments Council launched the SEPA direct debit scheme in order to achieve the necessary level of confidence in financial planning for all payment market participants. The SEPA direct debit (SDD) is the first direct debit payment instrument that can be used for cross-border direct debits and its features include: IBAN, BIC, XML data format, a mandate, due date anticipating, pre-notification, and creditor identifier (CID). The SDD Core Scheme allows the biller to collect funds from the payer's account provided that a signed mandate has been granted by the payer to the biller. The SDD Business to Business (B2B) scheme underpins the development of products for corporate clients wishing to include direct debits in their business transactions (p. 12).

SELECTED ASPECTS OF SOLVING HOUSING NEEDS IN SLOVAKIA

Mikuláš Cár, Národná banka Slovenska

Housing needs in Slovakia are now becoming acute, further highlighting the fact that the number of apartments per 1000 inhabitants in the country is relatively low in comparison with the European average. Households usually address their housing needs by taking loans, and since credit conditions have become looser amid growing competition between credit institutions, demand for housing loans has increased. However, the cost of housing loans in Slovakia remains higher than that in three-quarters of EU countries, including countries that are more stressed than Slovakia (p. 16).

MINIMUM SPANNING TREE APPLICATION IN THE CURRENCY MARKET

Marcel Rešovský, Denis Horváth, Vladimír Gazda, Marianna Siničáková,
Technical University of Košice

This paper is inspired by the Minimum Spanning Tree (MST) methodology originally used in the field of stock returns. Our objective here is to apply the MST approach in foreign exchange markets, using it to provide clear visualisation of complex and intricate market relations. We identified mutual positions of relevant European and world currencies, and our findings were further confirmed and complemented by the Sammon method. European currencies are shown to be characterised by comparatively high diversity, and the central position of China-related economies such as Hong-Kong and Singapore is proved. In the central European region, the Polish currency appears to have a crucial role (p. 21).

THE BASEL CAPITAL ACCORDS AND CAPITAL ADEQUACY OF BANKS IN SLOVAKIA

M. Szpyrc, D. Novota, Technical University of Košice

This article analyses the history and development of the Basel Capital Accords – the capital agreements known as the Basel Capital Accord, New Basel Capital Accord, Basel II, and Basel III. It focuses on gradual changes in capital requirements under each framework, and on the Basel III framework, which is to be implemented gradually between 1 January 2013 and 1 January 2019. New types of capital requirements are to be introduced, including a capital conservation buffer and countercyclical buffer, and there is also the new concept of systematically important financial institutions. The article examines the readiness of Slovak banks for implementation of the Basel III framework, as well as the capital adequacy of the Slovak banking sector. The last part of the article estimates the impact of the new Basel III framework on banks in the European Union (p. 24).

FINANCIAL DERIVATIVES AND PUBLIC DEBT MANAGEMENT

Martin Novák, Národná banka Slovenska

When managing public debt, general government subsectors, particularly central government, enter into derivative contracts to hedge against interest or currency risk. Some countries have sought to comply with the Maastricht criteria by using swaps, among other instruments, to mask the true level of their debt, employing tools such as swap cancellations, currency swaps and interest rate swaps at off-market prices. Now Eurostat has completed a methodological framework for recording some specific financial derivatives transactions which should ensure appropriate measurement of government deficit and debt as well as homogeneous treatment across Member States (p. 28).

